

JUTRO

Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko.

Uredništvo:

Uredništvo: 146
Telefon 147

Upravišтво:

Upravišтво: 146
Telefon 147

Redna izdaja: 11.000

Izhaja ob 6 jutraj.

Stane enoletno . . . 240 K

mesечно . . . 20

za sosed osemletje 800

za izsestitev . . . 800

Oglaš za vsak mm višine stolpe (55 mm) . 2 K

malj oglaš do 30 mm stolpe (55 mm) . 1

Odločna izjava vlade o zunanjepolitičnem položaju Složnost vseh strank!

ZA MIR IN VARNOST DRŽAVE. — OBRAMBA NACIONALNIH INTERESOV. — DOSEDANJI USPEHI. — V SKRAJNEM SLUČAJU SKRAJNA SREDSTVA. TRUDIMO SE PA ZA MIR.

Beograd, 29. oktobra. (Izv.) Današnja popoldanska seja zakonodajne skupščine se je pričela ob 6. uri popoldne, ker so radikali odložili preje sejo, zahtevajoč od vlade obveščanja o mednarodni situaciji. Takoj po otvoritvi se je zastopnik ministrskega predsednika, M. Trifković, z močnim naglasom podal sledečo lapidarno

IZJAVO VLADE:

«Gospodje narodni poslanci! Po zahtevnem versajskem, seniermenskem, trianonskem in nelškem miru je naš narod, ki je počenši od turške vojne leta 1912. i bolgarske leta 1913., a posebno v petih letih svetovne vojne doprinesel nebrojne žrtve, pretrpel nečuvne muke, in bil vedno veren in zanesljiv zaveznik v sozvočju svojih prijateljev, s polnim pravom pričakuje, da mu bo popolnoma ošeguran mir, da se more polagoma opomoči in obnoviti. Toda v mesecu marcu tega leta je bil zelo neprijetno iznenaden in vznemirljen, ko je izvedel, da se je bliski cesar Karla zopet vrnil na Madžarsko, da zasede prestol, akoravno so Habsburgovi in Hohenzollerni glavni povzročitelji svetovne vojne. Složno z našimi zavezniki Češkoslovaško in Rumunijo in silami velike antante, se nam je posrečilo polkus bivšega cesarja Karla in njegovih privrincev preprečiti. Ali najbrže zato, ker je to poizkus Karla in njegovih privrincev končal samo z odstranitvijo Karla iz Madžarske, so njegovi pristaši sedaj ponovno polkusili ogrožati mir sosedov. To pot pa je bil poizkus mnogo resnejši, ker je Karl že imenoval svojo vladu, in v sio najopasnije madžarske političarje. K temu je bil imenovan tudi še komandant madžarske vojske, ki se ni prilagodila mirovni pogodbi, kakor v obče ni bilo izvedeno razoroženje Madžarske. Mi smo, kakor tudi Češkoslovaška, vodili račune o opravičenih ogorčenosti in naroda za delo miru in varnost države, kakor tudi o obrambo nacionalnih in državnih interesov. Bili smo zato primorani pristopiti k vojnim ukrepom in hitri diplomatski akciji, kateri se je pridružila tudi Češkoslovaška. Z zadovoljstvom morem konstatirati, da je bojazen male antante za mirne centralne Evrope našla odziv tudi v veliki antanti. Takoj smo se s Prago sporazumeli, da ako ostane Karl na Madžarskem, je to za nas casus belli. Tudi Rumunija je delila z nami to stališče. Italijo je izjavila, da se bo udeleževala v zmiru našega sporazuma. Velika antanta je delala energično. Mi pa smo dobili tudi ugodno poročilo o zdržanju Poljske. Dosedanji rezultat akcije je ta, da bo Karl odstranjen iz Madžarske, predan veliki antanti in nastanjen nekje, od kjer ne bo mogel ponavljati svojih poizkusov.

IZJAVE STRANK.

Ekspozicijo so takoj sledile izjave predstavnikov posrednih parlamentarnih klubov. Prvi je govoril Fehim Kurbegović, ki je v odločnih besedah naglašal, da sedaj med nami ni nobene potrebe prepričanja, in da ne more nič oslabiti naše enotnosti, ko gre za obrambo komaj pridobljene svobode. Socijalni demokrat dr. Korun je zastopal stališče, da se moramo opreči samo na svojo lastno moč in ne smemo polagati preveč nade v zapadne sile. Klerikalci Duličić je predlagal vladu, da se ni boljše pripravila za drugi Karlov puč, izjavila pa se solidarnim z ukrepi vlade. Republikanec Gjonović opozarja na pogreško, ki smo jo storili, ko smo izpraznili Baranjo, predno je Madžarska izpolnila trianonski mirovni pogodbo. Vse stranke so odobravalje izjavo tega govornika v imenu republikanske stranke, da bodo v slučaju potrebe pomagali čuvati državo kakor so jo pomagali tvoriti. Slovenski zemljoradnik Rajer je končal svoj govor, ki je žel živahno odobravanje s krepkimi: «Živela svobodna in neodvisna jugoslovanska država!» Slab pa je bil govor zemljoradnika Lazića, ki je le medlo poudarjal enotnost naroda. Z velikim poverljajem je skupščina sledila izjavljanjem Ljube Davidovića, ki je v imenu demokratske stranke razložil zahteve naše države in prorokoval da bodo uspele, ker bazirajo na pravici in morali. Naš narod je najljubše, ker vedno izpolnjuje pogodbe. Mi moramo držati tudi korektno odnošaje s svojimi sosedmi, a to se doseže samo z izpolnitvijo pogodb. Mi zahtevamo od naše vlade, da bodo njeni ukrepi energični, pa jej bomo pri tem vsi pomagali pri izvršitvi. Naša država se nahaja v dobri družini in maš antanta pokazuje bolj kod kdaj prej, kako je ona koristna. Za osiguranje miru treba je da se beseda naše države posluša in v zmiru v postev, ker gre za najvitalnejše interese našega naroda. Zadnji je govoril z velikim odobravanjem zbornice v imenu radikalov g. Ljuba Jovanović, ki je z veliko spretnostjo predočil skupščini vse peripetnosti Habsburgovcev proti našemu narodu v prošlosti. Spominjal je, kolikokrat so prikrili Habsburžani prisego, dano hrvatskemu narodu, poplačavši zvestobo z izdajstvom. In postopanje Madžarske napram Hrvatski v prošlosti, akoravno je bil madžarski narod proglašen viteškim narodom! A lista Madžarska, ki se je s našo pomočjo otresla dinastije Habsburgovcev, jih sedaj sprejema z razprostrtimi rokami. Naš državni dom ni iz materijala, ki bi se dal tako lahko zpaliti, zato se tudi vsem našim neprijateljem ni posrečilo, zapaliti ga.

Na to je s kratkim govorom predsednik skupščine, dr. Ivan Ribar, zaključil to zgodovinsko sejo.

DEPUTACIJA SOKOLSKEGA SAVEZA.

Beograd, 29. oktobra. (Izv.) Semkaj je dospela deputacija Sokolskega Saveza, br. dr. Ravnihar, dr. Murnik, dr. Fux in nekateri drugi člani predstavitelja. Interventirali so pri raznih oblastih zaradi priprav za sokolski zlet. Minister za socialno politiko dr. Kukovec in minister prosvete Pribežević, s katerima je deputacija razpravljala o raznih zletnih vprašanjih, sta jima dala zadovoljiva zagotovila.

IZ PARLAMENTA.

Beograd, 29. oktobra. (Izv.) Pri seji parlamenta se je splošno opazalo, da so za socialne demokrate prisotna je poslanca dr. Korun in Divac, za klerikalce tudi le dva, za narodne socialiste pa niko, dasti so haš listi teh strank najglasneje zahtevali zasedanje parlamenta.

Budimpešta, 29. oktobra. Železniški promet z Avstrijo preko Ebenfurtha je vzpostavljen. Z drugimi sosednjimi državami promet še ni uveden.

Zopet intervencija Vel. antante - Solidarnost Rumunije - Naša odločnost

Beograd, 29. oktobra. (Izv.) Zvečer se je vršila seja ministrskega sveta. Med njo se je oglašil pri zastopniku ministrskega predsednika, ministru Trifkoviću, angleški poslanik Young ter mu nujno svetoval, naj Jugoslavija, odnosno mala antanta ne podvzema proti Madžarski nikakršnih korakov, ki bi ne bili odobreni od velike antante. Obenem je angleški poslanik izjavil, da bi z energičnim nastopom proti Madžarski v zmislu svojega ultimata Jugoslavija in mala antanta izgubila vse simpatije velike antante. Tik za njim se je oglašil pri g. Trifkoviću rumunski zastopnik Emandi in izjavil

imenom svoje vlade, da je Rumunija glede vprašanja popolne odstranitve habsburške dinastije iz Madžarske popolnoma solidarna z Jugoslavijo in Češkoslovaško.

Krepka izjava ministrskega predsednika na današnji seji parlamenta in popolnoma složne pritrdilne izjave vseh strank ter solidarna zahteva energičnih ukrepov za takojšnjo odstranitev Habsburgovcev se smatra tu kot indirektni odgovor na neprestani pritisk velike antante, ki ima namen, našo akcijo obustaviti. Naglasiti je treba, da se vojaške priprave v dose-

danem obsegu nadaljujejo.

Kompromis Velike in Male antante?

Praga, 29. oktobra. (Izv.) Zastopniki velike antante so imeli danes daljša posvetovanja z ministrskim predsednikom dr. Benešem. Vsa znamenja kažejo, da pride do kompromisa, ki bo obstojal v tem, da bo mala antanta priznala beneški sporazum pod pogojem, da veleposlaniška konferenca nemudoma izsili odstavek Karla in detronizacijo Habsburžanov sploh, kakor tudi razoroženje Madžarske. Glasom neke vesti, ki se vpoštevata tudi na odgovornih mestih, je italijanski Duca d'Aosta najresnejši kandidat za madžarski prestol. Baje

so se tozadevno med italijansko in madžarsko vlado že vršila pogajanja in ste načrtu naklonjeni tudi Anglija in Francija. Velika antanta se boji samo odpora Jugoslavije in male antante sploh in hoče zaradi tega počakati, da se sedanje vznemirjenje poleže, predno pride vprašanje kralja zopet na dnevni red.

Da je češkoslovaška vlada za mirno rešitev konflikta z Madžarsko, je razvidno tudi iz današnjih oficijelnih govorov povodom obletnice osvoboditve.

Razgovor z italijanskim zastopnikom v Beogradu

Beograd, 29. oktobra. (Izv.) Vaš korespondent je danes vprašal odpravnika poslova italijanskega poslanstva, cav. Summonte, kake posledice bi lahko imel sedanj korak Velike antante? Cav. Summonte je izjavil sledeče:

«Velika antanta je včeraj v Beogradu in Pragi pil vladah Male antante podvzela korake, da pospeši razjasnitev madžarskega vprašanja. Sedaj čakamo na odgovor na našo noto, ki ga v trenutku še nismo prejeli. Francoski odpravnik poslova, ki je kot zastopnik predsednika svetovnega sveta Brianda predal namestniku ministrskega predsednika Trifkovića besedilo note, dosedaj še nima odgovora na noto. Vlade Velike antante je pri tem koraku vodila misel, da je umestno, da se prepreči komplikacija. Mir se ne sme kaliti in zato se mora v njegovo varstvo in ohranitev storiti vse, kar je potrebno. Ako je Mala antanta svojim željam dala takoj in tako krepk naglas, kakor je mobilizacija, potem jo je pri tem najbrže vodila misel, da je ta odredba potrebna za varovanje narodne nedotakljivosti za slučaj, da bi imel Karl na Madžarskem na svoji strani znatno število pristašev. To pa ne odgovarja dejstvu. Madžarska vlada ima svoje stališče določeno v trianonski mirovni pogodbi in se zdi, da je ona gospodar položaja. Njeno stališče je bilo napram željam antante naklonjeno, naglo in odločno. V Budimpešti so bili korektni, tako

da je pravzaprav za takojšen nasilen nastop komaj povoda. Res je vsekakor, da se mora vprašanje Karla in Habsburžanov sploh rešiti definitivno. Mi ne moremo odobravati motive miru s vodnim povračanjem Karla in je Italija to svoje stališče tudi takoj pojasnila Mali antanti. Danes se imamo posvetovati samo o tem, kako naj se reši situacija. Mislim, da bo šlo brez komplikacij. Vse se bo pojasnilo. S tega razmatranja se mora presojati tudi želja po odškodnini za mobilizacijo. Za to pa je potreba časa. Mislim, da bi se moglo o tej, kakor tudi o vseh ostalih točkah po principelnem sprejemu razpravljati, ako Madžarska ugodni željam antante. Vprašanje pa je, ali se je treba takoj poslužiti take varstvene odredbe. Moje mnenje je, da je to stvar držav samih, ki so mobilizirale. Toda to je moje privatno mnenje.

Na vprašanje, kako si odpravnik poslova predstavlja odhod kralja Karla, je odgovoril cav. Summonte: «To je jako težaven problem. Po Donavi zaradi nizke vode ni mogoče priti do morja. Treba je najti drugo pot». Dr. Trifković je sicer izjavil, da je popolnoma varen, kako Karl izgine iz Madžarske, glavna stvar je, da se to zgodi hitro.

Cav. Summonte je končno še pristavil, da se bo Velika antanta najbrže zavzela za internacijo na kakem otoku, kjer bi ga bilo lahko nadzirati.

KAREL SE NOČE ODPOVEDATI. —

POGAJANJA Z NJIM BREZUSPEŠNA. MADŽARSKA BOJAZEN.

Budimpešta, 29. oktobra. Madžarski korespondentni urad javlja iz Tihanyja: Za bivošo kraljevo dvojico so priredili levo krilo samostana. Samostan čuva 150 volakov in 50 orožnikov. Poveljuje jim general Lorx. V Tihanyju se nahajata tudi polkovnik Simonfalvy in major Tokos. S strani entente se nahajajo v Tihanyju angleški polkovnik Selby, francoski polkovnik Hinaux in italijanski polkovnik Auzzoni. Pred samostanskimi vrati stoji častna straža. Polotok je zaprt s trikotnim vojaškim kordonom. Promet z brodom je bil nekaj dni popolnoma ustavljen, sedaj pa je vsak dan dvakrat dovoljen. Bivši kralj se nahaja v potnem stanju. Dvakrat na dan se udeležuje službe božje. Ob lepem vremenu se izprehaja po vrtu, ki je obdan z visokim kamenitim zidom. Včeraj sta ga obiskala knez primas Csernoch in general Soos.

Budimpešta, 29. oktobra. (Izv.) Primas, nadškof dr. Csernoch, se je danes, en da bi kaj opravil, vrnil iz Tihanyja. Razkralj je s svojo odločnostjo odklonil zahtevo, da bi se odpovedal

prestolu in je izjavil, da se pod nobenim pogojem prostovoljno ne umakne iz Madžarske, ampak se vkloni le stili.

O stališču vlade napram vprašanju odstavitve kralja Karla, se poročajo Pogajanja s kraljem se bodo nadaljevala in odpotuje nadškof - primas dr. Csernoch najbrže že danes iznova v Tihany. Vlada upa, da bo Karel pustil svoje osebne ambicije in jih podredil blagru države, da se prepreči oborožen konflikt z Malo entento. Ako pa bi vztrajal na svojem stališču, potem se bo vlada sama poslužila proti njemu najenergičnejših sredstev. Madžarski vladi je sicer znano, da je Velika ententa izrekla Mali ententi svoj veto proti vojnim operacijam, ve pa tudi, da se bo velevlasti v svoji zadnji notji izjavile, da bodo pustile sosednjim državam proste roke, ako Madžarska ne izroči kralja v najkrajšem času.

Vsled trdovratnosti kralja Karla se je položaj znatno poslabšal. Bati se je namreč, da Mala ententa ne bo hotela čakati konca pogajanj s Karlom, ampak da bo kljub protestu Velike entente nastopila s orožjem proti Madžarski.

PROŠNJA PORTUGALSKI. NAJPREVZAME KARLA NA MADEIRO.

Pariz, 29. oktobra. (Izv.) «Petit Parisien» javlja, da se je francoska vlada v imenu zaveznikih držav obrnila na portugalsko vlado, da ji dovolj interniranje bivšega cesarja Karla Habsburga na otoku Madeiri, kjer imajo Habsburžani svoj grad. Portugalska vlada še ni odgovorila na zahtevo antante.

ITALIJANI PROTI INTERVENCIJI MALE ANTANTE.

Rim, 29. oktobra. (Izv.) V političnih krogih se trdi, da je izdal italijanski zunanji minister della Torretta italijanskim poslanikom v Beogradu in Pragi, da naj pri vladah, kjer sta akreditirana, najenergičnejše protestirata proti vsaki oboroženi akciji male antante in priporočata vladam skrajno zmernost. Akcija male antante, v kolikor se tiče njenega stališča v madžarskem vprašanju, ne nudi garancij za vzdrževanje miru, kot to trdijo vlade male antante, pač pa ogrožava svetovni mir.

Rim, 29. oktobra. (Izv.) Stališče italijanske vlade glede intervencije male antante na Madžarskem je v vseh točkah zahtev male antante nasprotno in odklanjalno. Italijanska vlada smatra, da ima prvico odločevati o razorožitvi edino le generalna zavezniška komisija v Budimpešti, nikakor pa ne pripada mali antanti kontrola nad to razorožitvijo. Mala antanta tudi nima pravice zahtevati nobene odškodnine od Madžarske, ker je madžarska vlada storila svojo dolžnost in se pokazala kot skrajno korektna. Mala antanta nima pravice, da nastopa v madžarskem vprašanju sama in na svojo roko. To svoje stališče bo italijanska vlada predočila vladam držav male antante.

ČEŠKI NEMCI PROTI INTERVENCIJI MALE ANTANTE.

Praga, 29. oktobra. Tiskovni oddelki ministrstva za narodno brambo poročajo: Včeraj ob 17. je došel v Kraslice (Oranitz) vojaški asistentni oddelki, ki je obstojal iz 38 mož in dveh častnikov. Na kolodvoru je pričakovala oddelka večja množica nemškega prebivalstva, ki je sprejela vojake s hrupom, jih obkolila in obmetavala s kamenjem. Moštvo je vkljub temu ohranilo red in disciplino ter ni odgovarjalo na žalitve. Ko je oddelki med znatnimi zaprekami prišel na glavni trg, sta padla iz sosednjih hiš dva strela. To je bilo znamenje za napad zbranega prebivalstva, ki je vojakom hotelo odvzeti puške. Poveljniški oddelki je nato ukazal streljati. Ubilih je bilo 11 oseb, 10 pa ranjenih. V varstvo miru se je nad političnim okrajem Kraslice proglasil preki sod.

NOVA POSVETOVANJA ITALIJA-NOV.

Rim, 29. oktobra. (Izv.) Italijanski poslanik v Beogradu grof Manzoni je danes dal časa konferenci s predsednikom vlade Bonomijem. Grof Manzoni ostane le nekaj časa v Rimu, kjer se bo udeležil konferenci o reškem vprašanju, ki se bo vršila v najkrajšem času v italijanskem zunanjem ministrstvu pod predsedstvom senatorja Conterinija.

VITTORIO NE OBIŠČE TRSTA.

Trst, 29. oktobra. (Izv.) Obisk italijanske kraljevske dvojice v Juljski Benečiji in v Zadru je v zadnjem trenutku iz neznanih vzrokov odpovedan. Obisk bi se moral vršiti v prvih dnevih prihodnjega meseca. Gotovo je, da italijanska kraljevska dvojica letos ne pride v Juljsko Benečijo, temveč se le prihodnjo pomlad.

Pred kongresom Demokratske stranke

Beograd, 29. oktobra. (Izv.) Iz vseh kraljev naše države so prispeli danes v izvanredno obilnem številu delegati na nedeljski kongres Demokratske stranke v Beograd. Kongres prične v nedeljo ob 9. uri popoldne v hotelu «Bristol». Slovenskih delegatov je prišlo 58. Na kolodvoru jih je sprejel poseben odbor. Pozdravil jih je minister dr. Kukovec. Delegati so na to odšli na odkazana stanovanja ter si obojne ogledali mesto. Popoldne so v ložah prisostvovali sejam narodne skupščine, s katerih se je razpravljala madžarska zadeva. Zvečer je bil velik prijateljski sešestanek «Pri ruskem carju». Udeležili so sega mnogi hrvaški in srbski delegati, vsi hrvaški poslanci in zlasti obilo število seljakov iz Sumadije. Sešestanek je otvoril bomo pozdravil minister dr. Kukovec, govorili so gg. Fincinger iz Little, dr. Kramer, Turk, dr. Kukovec, dr. Zerjav, dr. Koderman, bivši ban Tomljenović, in tajnik Svetozar Gjorgjević in predsednik parlamenta, dr. Ribar. Temu in dr. Zerjavu ter ministru Kukovcu so prisotni priredili burno ovacijo.

Laški lov za jugoslovanskim frgom

ZAUPNA OKROŽNICA TRŽAŠKE TRGOVSKE ZBORNICE.

(Izv. dopis „Jutra“).

Trst, 28. oktobra.

Neprijazni gospodarski odnosi, ki so nastali med Jugoslavijo in Italijo zaradi nečloveškega laškega ravnanja s primorskim Jugoslovanci, — očitno kažejo svoje zle posledice v — Italiji. Italija je padla mislila, da si je že popolnoma zagotovila jugoslovanski trg za svoje malovredne industrijske izdelke, s katerimi je predlanskim in lani preplavljala Jugoslavijo, služeč milijone in milijone, medtem ko so letočasno isti njeni državljani s tihim dovoljenjem vlade požigali primorskim Jugoslovancem njihove domove, njih same pa tepili, mesarili in ubijali, kakor divjo zverino. Ali motila se je. V Jugoslaviji so izpregledali, in posledica je bila, da so se zaprla vrata jugoslovanskih skladišč italijanskim uvoznikom in se je jugoslovanska uvozna trgovina orijentirala proti severu, z bratom Čehoslovakom in sosedom Nemcem. Zastoj izvoza v Jugoslavijo je bil za laško industrijo in trgovino naravnost katastrofalen, ker jima je bila Jugoslavija edini odjemalec, in naj le Jugoslavija tudi vztraja na svojem odklanjanju stališč, kar ji je v ostalem le v korist, bo Italija kmalu — mehka, in ne samo na gospodarskem polju.

Kako silno je vplival zastoj uvoza v Jugoslavijo na italijanske industrijske in trgovske kroge, kaže najbolje spodaj v dobesednem prevodu navedena okrožnica tržaške trgovske in obrtniške zbornice, ki milo joče za izgubo pozicije, ki sta si jo ustvarili laška industrija in trgovina v preteklem letu v Jugoslaviji, a jo je letos že morala prepustiti Čehoslovaciji in Nemcem. Pripominjamo, da je bila ta okrožnica doposlana članom zbornice kot zaupna, s prošnjo, naj se stvar ne spravlja v javnost, da se ne bi opozorila konkurenca. Za vso akcijo, ki gre za tem, da bi laški trgovci in agentje neopaženo, v majhnih skupinah prihajali v Jugoslavijo, pa tiči laško ministrstvo za trgovino in industrijo, odnosno laški poslanik v Beogradu, conte Manzoni.

Jugoslovanskemu trgovstvu bodi ta okrožnica pomemben opomin, da naj vztraja tudi še nadalje neomajno na že zavzetem stališču, da ne kupuje od Lahov ničesar, dokler se bo še tudi le enemu primorskemu Jugoslovancu delala s strani Lahov krivica na njegovem življenju in imetju! V ostalem pa velja načelo: kupuj tam, kjer dobiš boljše blago po boljših pogojih! V tem pa Italija sploh ne more konkurirati

s Čehoslovaki in Nemci!

Okrožnica se glasi:

Trgovska in obrtniška zbornica.

Trst, 14. oktobra 1921.

St. 7377.

Trgovinski odnosi z Jugoslavijo.

Spoštovana trdnica!

Dovoljujemo si opozoriti Vas na vedno težko nadomestljiv zelo dober ministrstva za industrijo in trgovino v stvari naših trgovinskih odnosov z Jugoslavijo in Vas prosimo, da jo porabite, kolikor mogoče zaupno.

«Kr. minister (namreč italijanski poslanik Op. ur.) v Beogradu, ki se tako vneto zanima za naše gospodarske koristi v Jugoslaviji, je s svojim zadnjim poročilom zelo zgovorno opozoril ministrstvo za industrijo in trgovino na dejstvo, da naš izvoz v omenjeno državo kaže letos padajočo tendenco in bi znal izgubiti ono pozicijo, ki so si jo naši trgovci znali pridobiti v preteklem letu, kar ogroža naš položaj v bodočnosti.

Gre za to, da se je bati, da izgubimo težko nadomestljiv zelo dober trgovinski položaj, ker smo bili mi na prvem mestu. Ta izguba bi imela svoj vzrok po velikem delu v dejstvu, da Čehoslovaki in Nemci žilavo delajo na to, da nam ustvarijo konkurenco, do čim se pa laški trgovci ne kažejo dovolj delavni, da bi se ohranili trg, ki se jim je s lahkoto odprl v letih 1919. in 1920. vključ političnim težavam med obema državama. Nemci in Čehoslovaki najdejo načina in časa, da prihajajo v Jugoslavijo iskati poslov, v čemur jih še prihaja v dobro padanje vrednosti njihove valute.

Italijani, ki so tik pred vrati, pa ne zahajajo tjakaj.

Da vzdržimo našo trgovino z Jugoslavijo v razmahu, kakor ga je zavzela v letu 1920., se zdi neobhodno potrebno, da se odpošljejo takoj na lice mesta trgovci ali sposobni komisijonarji. Treba je torej takoj organizirati omejeno odpošiljanje, najbolje v majhnih postopnih skupinah, ne da bi prišla stvar v javnost (!), ker bi škodovalo, če bi opozarjali in obveščali konkurenca, kajti imeti je treba pred očmi, da more Jugoslavija kupovati mnogo blaga, dajajoč prednost Italiji, in da more prodajati svoje blago Italiji v našo korist.

Trgovska in obrtniška zbornica, Predsednik: Vittorio Venezian L. r. Tajnik: Dr. Carlo Gavarini L. r.

tovljena. V zgornjem nadstropju se že uporablja, v pritličju bo z novim letom tudi uporabna.

Na Mirju in sicer na južni strani rimskega zidu se je razvil živahno gradbeno delovanje. Königova vila je dogotovljena. Vila dr. Kasala je dopelja do prvega nadstropja. Nadalje kopljejo temelj za vilo, ki jo sežida dr. Gosar. Med rimskim zidom in Gradaščem nastaja kolonija naših univerzitetnih profesorjev. Za vilo dr. Nachtigala se kopljejo temelji; od dvojne vile, ki jo postavi dr. Prijatelj in dr. Lapajne, je en del že do pritličja postavljen; dr. Prijatelj prične spomlad. Nadalje se kopljejo temelji za dvojno vilo, ki jo postavi dr. Samec in dr. Zupančič. Zadnje dni so pričeli kopati temelje še eni novi vili, ki bo stala ob Emsonski cesti in ki jo sežida dr. Breclj. Nadalje koplje na Mirju König poleg svoje že dogotovljene vile temelj za novo vilo. Nasproti je prišel Brindler s svojo vilo že iz tal in Umek koplje temelje za vilo tudi v bližini. Spomlad prične na Mirju stavbo svojih vil. Zemanek in zid. mojster Čurk, poleg tega dobimo še pet novih profesorjskih dvojnih vil.

Za drugo leto se pripravila še več drugih privatnikov, da pričnejo z zidanjem. Nadalje nastane velika stavba na Miklošičevi cesti nasproti Justične palače, kjer se sežida skupno uradno poslopje »Pokojniškega zavoda za namočenece«. Delavske nezdorne zavarovalnice in »Okrajne bolniške blaginje«. Inspektor državnih železnic dobil blizu državnega kolodvora lepo poslopje. Morebiti prične tudi Južna železnica z gradbo svojega upravnega poslopja na vogalu Kolodvorske in Pražakove ulice.

V strugi Ljubljance je klo delo radi pomanjkanja sredstev počasi izpod rok. Dogotovili so je obrežni zid od Hradeškega mostu do Gerberja. Sedaj se betonira obrežni zid od Turjaškega trga proti St. Jakobskemu mostu.

Mestne ceste so se tekom leta izdalo zboljšale. Parni cestni valjar je zvaljal Dalmatinsko ulico, Komenškega ulico, Kolodvorsko ulico, Prečno ulico, del Vidovdanske ceste, mestni del Bleiweisove ceste (med Gospodarske in Dunajsko cesto) ter cesto med dirkališčem in sejmščem. Sedaj valja Martinovo cesto. Vrh tega je zvaljal planum v Wolfovi ulici in na St. Peterski cesti za tlakovanje. Wolfova ulica je dobila tudi nove asfaltno hodnike. Tlakovanje St. Peterske ceste je dospelo do Lloyda.

Hodniki so se po mestu popravljali, posebno asfaltali.

Južna železnica je uredila svojo cesto pred Kolodvorom in postavila ob svoji posesti lično ograjo.

Obli pri novih stavbah v podaljšani Miklošičevi cesti so odstranjeni. Ta cesta se sedaj lahko za promet odprli. Mestna občina bi to že storila, če ne bi stavila Južna železnica pretrganih zahtev. Za tri metre širok pas, ki je last Južne železnice (ob larku), stavi železnica take zahteve, da bi prišla cena enega kvadratnega metra tega veta na neverjetno višino. V interesu olepšave mesta bi bilo, da se ta zadeva ravnično in hitro uredi.

Ukinjenje državne realne gimnazije v Kočevju?

Kočevje, 28. oktobra.

Nekim strankarskim ličnostim je dobrološčel, baje nameravani ukrep ministrstva za prosveto v svrhu razrešitve drž. proračuna in omejitve zdatkov, da ukine nekatere srednješolske zavode, predvsem nepopolne. Je dispozičije so hoteli pri nas spravi v slučajno hkratu nastalo izpremembo v vodstvu tukajšnje gimnazije in so zdajpazda spretno lansirali v javnost vesti, češ da je obstoj zavoda ogrožen, škodoželjno zavilajo gorenji ukrep v tem smislu, da gimnazija nima več tako izdatne, potrebne ji zaslombo, kakor v prejšnjem vodji. Kavalni nekus bo morda tale: višji šolski svet je na eni zadnjih sej sklenil pustiti gimnazijo v Murski Soboti, kar se pa ni zgodilo. Ergo: kričimo — usar se na nuncendo — da se hoče ukiniti namesto v Murski Soboti gimnazija v Kočevju!

Kaj poredi k temu slovensko uradništvo in delavstvo v Kočevju? Kaj poredi 50.000 prebivalcev celega okraja, ako se mu odvzame zavod, ki ima vse pogoje za najlepši razvoj? Pogledajmo si le nekoliko podatkov? Gimnazijsko poslopje v Kočevju je eno najlepših v Sloveniji. Ima pa tudi bogate zbirke knjig in učil, saj pri nemških zavodih se v blviš Avstriji ni šteditlo. Poslopje vzdržuje njegova lastnica, mestna občina, in nima država z njim nikakih stroškov.

Ze sedaj, ko števje realna gimnazija samo 3 slovenske razrede, je v njej toliko učencev, med njimi lepo število uradniških in delavskih sinov iz Kočevja samega, kakor jih je bilo pred prevrzom v 8 razredih, ko je bila gimnazija nemška. Ker bo mogoče v »Kočevski dijaški dom« sprejemati vnanje diake proti nizki ohrbovalnini (zdaj a K 600), bodo praktični sosedni Ribničanje, Vellkolaščanje, Dobropolje, Sodražanje in Ločkovotočanje namesto v Ljubljano, kjer plačujejo za otroke a 1.400 K mesečno, pošiljali svoje diake gotovo raje v Kočevje in

bo štela tukajšnja gimnazija več obiskovalcev, kakor katerikoli enak zavod v Sloveniji.

Znano je pa tudi dejstvo, da je pokrajinska uprava za Slovenijo naravnost obvezana vzdrževati gimnazijo v Kočevju. Na sestanku v Sodražici v začetku leta 1919. je namreč tedanji prosvetni poverjenik g. dr. Verstovšek predstaviltem kočevskega okraja le proti obljubi, da ostane gimnazija v Kočevju, dobil pritrdilo, da sme ukiniti državno strokovno šolo za lesno obrt, kar je bilo za mesto Kočevje in cel okraj zadosti občutna izguba. Da bi sedaj izgubil ta okraj še gimnazijo, to bi bil porazen udarec.

Iz teh razlogov je tudi višji šolski svet nedavno sklenil, da se sodanja nižja realna gimnazija v Kočevju iz-

Politične beleške

+ Hujskanje. »Novi Cas« spada med tiste časopise, katerih ekzistenca je odvisna samo od hujskanja politično nezavednih ljudi. Kadar ta klerikalni list nima poguma priobčevati hujskajočih člankov, da duška svojemu zlobnemu nagonu v napisih poedinih vesti. Tako priobčuje današnji »Novi Cas« vest v vpklicu na vojaške vaje s pripombo: »Kaj pa parlament?« Tendence hujskanja je evidentna, če se pomisli, da je bila baš za dane« sklicana seja narodne skupščine in da so naedniki parlamentarnih strank — med katerimi je bil tudi zastopnik klerikalcev — dobili vsa potrebna pojasnila o zunanje-politični situaciji. Izvajanje klerikalnega lista je tem bolj jasno, ker je tudi zastopnik njegove stranke odobril postopanje in namere vlade v danem položaju. Ker klerikalce nikdar ni pošten in ker tudi v najbolj resnih in velikih vprašanjih, ko se odločuje o usodi naroda in države, misli vedno samo na sebe in na to, kako bi najplemenitejšo in najidealnije stvar zlorabil za svoje umazane politične interese, zato »Novi Cas« že par dni sika okoli sebe, se gerira kot brez-pogojen začetnik miru in zlasti spušča svoj plice na neklerikalne delavske stranke. Proti resnemu tonu, ki ima poštene namene koristiti skupni stvari — in naj bi bil ta še tako oster — ne bi mogli imeti ničesar. Proti satanskim poskusom kaliti narodno slogo in disciplino v odločilnih trenotkih, ko so v nevarnosti največji interesi naroda in države, pa moramo ne le najodločnejše protestirati, marveč moramo tudi poklicati državno oblast, da take poskuse v kati zaluši. V danem slučaju je vsaka dobrohotnost in obzirnost od strani pokrajinske uprave velika slabost. Svoboda tiska je dragocen zaklad. Kdor ga hoče uživati, mora biti tega vreden. Zal, da se vlada svoje svete dolžnosti napram hujskačem in brezvestnežem že sama ne zaveda.

+ »Čudni sodniškovi nazori«. Kaplan Turk je tožil g. nadučitelja Lapajneto, ker mu je očital nesramno laž, v času, ko so klerikalci v Cerkljah zopet enkrat hujskali proti šoli. Lapajne je na prvi instanci doprinesel dokaz resnice in bil torej oproščen. Kaplana je zastopal — Pegan. Temu prva sodba seveda ni po volji. Danes se je vrčila vsled kaplanovega vzklica razprava pred vsakim senatom v Ljubljani. Poprej pa je še »Slovenec« poskušal vplivati na sodnika s tem, da je prinesel nesramen napad na prvega sodnika (g. Avseca), ker je sodil po svoji vesti in po doprinesenih dokazih. Kdaj bo te klerikalne predrznosti konec? Sedaj gotovo ne, ko ima suspendirani Pegan dovolj časa, da z nasvetom in dejanjem sedeluje pri »Slovenecu«. Imputirati našim sodnikom pristranost in vplivati pred razpravo nanje z različnimi članki, je pač višek politične korupcije, kakor so to klerikalci v »Slovenecu« pri nas uvedli v Sustersičevi dobi, ki jo skušajo sedaj zopet oživiti. — Današnja razprava je bila preložena, da se zaslisi še nekatere priče. Pričakovati smemo do prihodnje razprave nove »Slovenčeve« gonje in novih poskusov vplivanja na sodnike. Kar je pri nas postojnih ljudi brez razlike strank, se morajo takšnemu početju upreti v obrambo čiste in neodvisne justice!

+ Naši Nemci in konflikt z Madžarsko. Glavno glasilo jugoslovanskih Nemcev »Deutsches Volksblatt« piše na uvodnem mestu o madžarskem vprašanju in o varnostnih odredbah naše vlade. »Deutsches Volksblatt« povsem odobrava energično naše stališče in svetuje vladi, naj bo močna in dosledna, da naj se ne da pregovoriti po prijateljskih nasvetih velike antante. Ker ima naša država od prevrata sem brida izkumje z nasveti velike antante in da je naše nezaupanje glede odkritostnosti njene politike popolnoma opravičeno. Svoj članek konča »Deutsches Volksblatt«: Ultimatum je zadnja resna beseda, ki jo kliče država svojemu sosedu. Ako ji neče slišati, tedaj mora občutiti njeno resnost. Odlodnost naše države temelji na njeni samozvesti. Nedopustno je, da bi si v resnih danih, ko se razvija situacija, kdo upal zastavljati nje kolese. Vlada in država imata pravico računati na popolno zaupanje prebivalstva. Kar se tiče nas Nemcev izjavljamo, da življata vlada in država naše popolno zaupanje.

+ Italija in beneški sporazum. Italijansko časopisje piše obširno o stališču male antante, ki zahteva striktno izvrševanje določb trianonske mirovne pogodbe. Ako mala antanta doseže svojo zahtevno glede trianonske pogodbe, tedaj

premi v popotno gimnazijo s 8 razredi. To je menda vendar zadosti jasen dokaz, da naša najvišja šolska korporacija v Sloveniji sama uvideva nacionalno, državopolitično, socialno in gospodarsko važnost kočevske gimnazije. Ali je tedaj sploh mogoče verovati, da se sodaj ta zavod ukine?

Da bo pa demagoškemu beganju kočevskega prebivalstva konec, prosimo tem potom višji šolski svet, odnosno prosvetni oddelek pokrajinske uprave za Slovenijo, naj takoj pošlani javnosti, da so vse govorice o ukinitvi kočevske gimnazije brez podlage.

Po naših informacijah ne obstoji namena, da bi se ta zavod ukinit. Višji šolski svet se pa s to zadevo v plenu mu doslej sploh še ni pečal. Op. ur.)

je v nevarnosti beneški sporazum, ki vsebuje neko malenkostno omejitve te pogodbe. Mala antanta je smatrala že od vsega začetka sem beneški sporazum kot sovraten akuporjen proti njenim interesom. Italijani se sklicujejo na tozadevno določbo trianonske pogodbe. Kjer se pravi, da so med posameznimi državami, ki prihajajo pri razmejitvi v postev in Madžarsko, more in sme skleniti medsebojen sporazum. Toda ta italijanska razlaga je popolnoma napačna, ker se ta točka ne more nanašati na Madžarsko in Avstrijo, pač pa le na Madžarsko in one države — zmagovalke, ki imajo izvršiti razmejitev. Vprašanje Burgelanda je s trianonsko pogodbo definitivno rešeno, a beneški sporazum znači samo kršenje te pogodbe. — To priznava italijanski tiak popolnoma odkrito, vendar z vso odlodnostjo nasprotuje zahtevam male antante. Časopisje pravi, da bi vpoštevanje zahtev male antante značilo diplomatski poraz italijanske politike, ki se je tako zelo angažirala za beneški sporazum in s svojim nastopom v avstro-ogreskem konfliktu preprečila intervencijo male antante. Italijanska javnost je sama priznala, da je v avstro-ogreskem sporu podpisala madžarske zahtve, za kar je Madžarska tako hvalečna Italiji, ki je sama podpisala trianonsko mirovno pogodbo, a kratak čas na to dala sama prvi povod, da se ta pogodba ne izvršuje v vseh svojih določbah. Vsi Madžari so za ta nauk Italiji le hvaležni.

+ Preganjanja v Istri. Pariški »Journal des Debats« z dne 22. t. m. prinaša članek o razmerah v novih italijanskih provincinah. V tem članku se konstatira dejstvo, dat retja cona v Dalmaciji, kljub temu, da sta Italija in Jugoslavija ratificirali rapalsko pogodbo, še ni evakuirana in da tudi kraji okoli še niso dodeljeni Jugosloviji, ki ji pripadajo po mirovni pogodbi. Razen tega pa trpi prebivalstvo v Istri, okoli Trsta in Gorice, v krajih, ki so pripadli Italiji, največja nasilja in preganjanja. Italijanske politične oblasti so zaprle okoli 150 ljudskih šol in to brez vsakega povoda. Vse to se je storilo brez ozira na določbe o zaščiti manjšin. Vsi protesti jugoslovanskih poslancev v Rimu so ostali brez uspeha ali pa nanje Italijani sploh ne reagirajo. V Trstu je zaprtih in razpuščenih nad 20 slovenskih društev. »Journal des Debats« piše, da je radi raznih nekretnosti sam škof Barlotomassi moral proti temu protestirati in nastopiti za pravice Jugoslovancov. Na drugi strani pa žive Nemci na Tirolskem popolnoma v miru, kor jih Italija noče vzemirjati. (Razlovedni smo, kako stališče bo k temu zavzelo italijansko časopisje.)

+ Konferenca v Portorose. Delegati za konferenco v Portorose so razen avstrijskih in madžarskih odposlancev dne 24. oktobra dospeli na mesto. Dne 26. oktobra so se sestali k prvemu posvetovanju sledeči gospodje: za Anglijo Sir John Wills, za Ameriko ameriški konzul v Trstu Havan, za Francijo viceadmiral Fatou za Rumunijo minister Lahovary, za Čehoslovako tržaški generalni konzul dr. Seba, za Jugoslavijo dr. Rybar. — Na seji, kateri je predsedoval voditelj italijanske delegacije baron Avezzana, se je sklenilo, da se mora takoj rešiti prošne reške države, katera prosi, da bi bila pripisana k posvetovanjem. Reka namreč ni bila pozvana v Portorose, ker v času, ko so se pošiljali pozivi na konferenco, reška država še ni obstojala. Sedaj se je položaj izpremenil, tako da bi lahko tudi Reka, ki hoče zastopati svoji interese, prisotna pri razpravah. Vse odločnosti nekaterih delegatov, pa se y prava otvoritev konference preložila na soboto dne 29. oktobra. Zastopnik tržaškega »Piccola« je medtem imel priliko govoriti a šefom jugoslovanske delegacije dr. Rybarjem, ki je dopisniku izjavil, da je konferenca v Portorose sice zelo važna, da pa vkljub temu ne bo mogla rešiti vseh vprašanj, katere si je postavila na dnevni red. Njen uspeh boč kvečjemu splošne direktive, ki se jih bo do moglo držati nasledstvene države. Trgovinski in gospodarski odnosi se n morejo določiti tam, kjer zboruje deso držav nasenkra. Za tako delo so potrebi na posebna pogajanja med zainteresiranimi strankami. Jugoslavija ima interes predvsem na tem, da se prične s svobodno trgovino. — Čehoslovakiški delegat dr. Seba je istotako izjavil, da njegova država mnogo pričakuje od posvetovanj v Portorose. Posebno želi, da se ukine ali vsaj znatno gotovi carinski tarifi, ki sedaj čehoslovakiški izvoz znatno oviraj

Letošnja gradbena dela v Ljubljani

Ljubljana, 29. oktobra.

Ugodno vreme je na letošnjo gradbeno sezijo prav dobro učinkovalo. Delalo se je živahno v vseh delih mesta, najbolj pa se je koncentriralo glede novih stavb na Aleksandrovo cesto, Miklošičevo cesto in zadnje dni na Mirje.

Veliko število hiš je tekom letošnjega leta olepšalo svojo zunanost. To moramo predvsem naglašati, a obenem izražamo tudi upanje, da se ta lep pokret drugo leto še intenzivneje nadaljuje. Marsikatera stara stavba prihaja sedaj zopet do svoje veljave, ko je ne kazi več odpadajoči omet. Kako se lepo lahko obnovi zunanje lice, nam med mnogimi drugimi dokazuje nekdanja Cojzova hiša na Bregu.

Letos se je izvršilo okoli sto adaptacij, prezidov, dozidov, med temi tudi nekaj novih podstrešnih stanovanj in sob. Prezidavala so se skladišča v stanovanjske prostore, v pisarne; šupe so se izpreminjale v skladišča.

Večje, letos dogotovljene nove stavbe, ki se že uporabljajo, so: Polakova vila na Erjavčevi cesti, stanovanjska hiša Ljubljanske kreditne banke v Bethovenovi ulici, dve stanovanjski hiši Jadranske banke v Pražakovi ulici, stanovanjska hiša Južne železnice na Resljevi cesti; nadalje Pulslova hiša v Korytkovi ulici, Oražnova vila na Ahačjevi cesti, istotam Juvanova vila. Kregarjeva hiša na St. Peterski cesti, ki sega do St. Peterskega nasipa in več manjših poslopij ob cesti v mestni log in ob Tržaški cesti. Nadalje hiša stanovanjskega urada na Dunajski cesti.

Ogromna stavba Ljubljanske kreditne banke nasproti pošte utegne priti letos pod streho. Deloma betonirajo atrop nad četrim nadstropjem, deloma še že vzdiguje zidovje petega nadstropja. Poleg bančnih poslovnih prostorov in kavarne bodo v palaši tudi stanovanja. Hitro se dviguje palača Splošne prometne banke na vogalu Aleksandrove ceste in Bethovenove ulice. Zid je dospel do prvega nadstropja. Tudi tu bodo poleg bančnih poslovnih prostorov stanovanja. Nihamor pa ne pride Trboveljska s svojo zgradbo. Najlepše mesece je delo počivalo. Ta počasnost je obžalovanja vredna že ra-

di tega, ker so tudi tukaj projektirana stanovanja za njeno uradništvo. Poslovni prostori te družbe se nahajajo tudi še vedno v privatni hiši. Na zgradbi je sedaj dogotovljeno pritlično zidovje. Stavbena dijaška zadruga naziduje areno Narodnega doma. V Knezovi ulici gradi Slov. eskomptna banka večjo stanovanjsko vilo. Interesantni temelji so že dogotovljeni in se sedaj zila pritlično zidovje. Ista banka zida nov trakt na dvorišču z Piccolijevo lekarno. V zgornjih nadstropjih bo nekaj novih stanovanj, spodaj bodo pa poslovni prostori banke, v katere se preuredijo tudi sedanj lekarški prostori. Lekarna gre v so sedno hišo, ki se prezida. Na Miklošičevi cesti se zgradi Gospodarske banke že obmetujeti. Zadnji trakt j določen za stanovanja in tudi v sprejnjem bo par stanovanj. V podaljšani Miklošičevi cesti ste obe novi hiši že obmetani. Stanovanjska hiša Kreditnega zavoda bo s februarjem uporabna. V hiši Prometnega zavoda za premog bodo stanovanja uporabna meseca maja. Na Prulah je večja stanovanjska vila Češke industrijske bank obmetana. V Rvhovčevi ulici gradi Jugoslovanska banka stanovanjsko vilo Akeija g. Ribnikarja je torej gledbank popolnoma uspela.

Pivovarna Union zida novo skladno in je tudi sicer izvršila več večjih dozidov. Istotako tovarna za klij. Na Dunajski cesti zida Pogačnik vilo skladišče in gospodarsko poslopje. Dozidana je Dularjeva hišica. Južna železnica je nasproti Resljeve ceste sežidala novo enonadstropno stavbo za svoj gradbeni oddelek in nekatere druge urade. Streha je že pokrita, se obmetuje in bo januarja uporabna. Na Dolenjski cesti je posestnih Jesih sežidal novo poslopje. Na Karlovski cesti je trgovec H. Seljak dogotovil svojo hišo. Na Prulah je pričela mestna občina z betoniranjem temeljev za stanovanjsko hišo. V Simon Gregorčičevi ulici se povzbuje hiša posestnika Babiča za eno nadstropje.

Na Mirju v Aškerčevi ulici je ambulatorij že pod streho in se obmetuje stova hiša v Korytkovi ulici, Oražnova Zgradba tehniške fakultete je dogo-

Domače vesti

Proslava češkoslovaškega 28. oktobra. V petek zvečer se je vršila v ljubljanskem opernem gledališču proslava 28. oktobra, dneva osvoboditve češkoslovaškega naroda. Proslava je bila prirejena po češkoslovaškem generalnem konzulu v Ljubljani gosp. dr. Otokarju Benču in je uspela res slajsko. Gledališče je bilo nabito polno češkoslovaške in slovenske občinstva. Zastopniki so bili vsi državni uradi. Proslavo so posetili: pokrajinski namestnik g. Ivan Hribar, župan ljubljanski g. dr. Perič z magistratnim ravnateljem g. dr. Zarnikom in mnogi drugi. Gledališki oder je bil izpremenjen v marmornato dvorano. Na steni med lovorjem je visela slika predsednika češkoslovaške republike Masaryka. Spored je otvoril g. dr. Ivan Lah z recitacijo proročanj čeških pesnikov. Nato je gledališki orkester zasviral narodne himne, katere je občinstvo poslušalo stoji. Nadalje je izvajal orkester Filichove uverturo »Noč na Karštaju« in Dvořakovo simfonijo v e-molu. Orkester je pod spretnim vodstvom kapelnika g. Balatke izborno igral. Gd. Zikova je lepo zapela veliko arijo iz Dvořakove »Rusalka«, g. prof. Sleis je na gosli umetniško odigral Smetanov duet »Iz domovine«. Spremljal ga je na klavirju kapelnik g. Balatka. Nato je deklamiral režiser g. Boris Putjata dve ruski pesmi in gd. Sterkova zapela Ostržijevo balado o siroti. — Ljubljana je z obilnim posetom pokazala, da cenil in spoštuje bratski češkoslovaški narod, ki je obnem z jugoslovanskim v skupni borbi dosegel svojo svobodo.

Seja načelstva JDS dne 1. novembra. Odprta.

Begunci Oidelek za socialno skrb opozarja s tem vse begunce, da ugodnost brezplačnega prevoza zanje in njihovo selitveno blago v staro domovino preneha neprekljeno s 31. decembrom t. l. Kdor se torej še namerava preseliti, naj se požiuri in ne zamudi zadnje prilike, ker se poznejšim prošnjam nikakor ne bo moglo ugoditi. — Pripominja se tudi, da se mora odšel vsak begunec, ki je italijanski državljan, pisмено obrniti na italijanski konzulat v Ljubljani za potni list, ki ga naše oblasti potem le vidirajo, ker doslednih propustnic ne morejo več izdati.

Glasom naredbe vojnega ministrstva br. 23.872/1921 se imajo izplačati rezervnim oficirjem, ki so bili pozvani na 1 dnevno velbo v svrhu prisrge Njegovemu Velikanstvu kralju Aleksandru, pristojbine po čl. 64, 69, 70 in 71 almin. pravila II. del. — Da se izplačevanje teh pristojbin pospeši, naj vsi rezervni oficirji, ki so pri Komandi ljubljanskega vojnega okruza prisegli, čimprej vpošljejo tej Komandi naslednje podatke: 1.) Cin (v naši vojski). 2.) Puklie. 3.) Iine in prilike. 4.) Tučen naslov. 5.) Če ima razven civilne plače še kako imetje ali drag dohodek in koliko plača letnoga neposrednega davka na to imetje oziroma dohodnine. 6.) Če ima brezplačno stanovanje ali stanarino od države ali samoupravne oblasti. 7.) Je-li oženjen. 8.) Koliko ima otrok in koliko so stari. 9.) Ako otroci preko 16 let obiskujejo šolo ali če so za delo nesposobni, naj se to dokaže s potrdilom šolskega ravnatelja oziroma z zdravniškim spričevalom. 10.) Ako imajo žena in otroci kak dohodek v gotovini ali naturi, naj se označi dohodek v gotovini za vsako osebo posebej (razen ostalih dohodkov razdane se tudi šolska štipendija, pomoči in dobrodelnost. 11.) Je-li državni uradnik. 12.) Je-li uslužbenik samoupravnih oblasti. 13.) Potrdilo od pristojne oblasti glede visokosti: a) mesečne plače, b) dnevnice za 1 dan, c) dodatka za rodilno. — Glede potovanja naj se navede sledeči podatki: 1.) Othod od (navede naj se kraj in čas): dohod v Ljubljano ob..... (čas), odhod iz Ljubljane ob..... (čas) dohod v.... (navede naj se stalno bivališče). 2.) Koliko stane polovica voznega listka v Ljubljano in nazaj. Glede točke 2 se mora priložiti potrdilo dotične železniške uprave. — Potne pristojbine ne pristojajo onim rezervnim oficirjem, koljih stalno bivališče leži izven ozemlja Ljubljanskega vojnega okruza in ki so prisegli v Ljubljani namesto pri Komandi najbližjega vojnega okruza. — Od komande ljubljanskega vojnega okruza, br. 2735/bl.

Komisija za razmejitev na Štajerskem razglašala: Delegati velesil pri razmejitveni komisiji so dne 1. oktobra 1921 sklenili, da se ima počenši s 1. novembrom vršiti okupacija teritorija, ki pripada dotični državi na delu meje od kote 196 (približno 8 km južnovzhodno od Radence) do kote 1592 (Kokošnjak). Efektivna okupacija se izvrši 1. novembra 1921 opoldne na sledeči način: Oblasti avstrijske republike zasedejo ozemlje, ki pripada tej državi, oblasti kraljevine SHS pa ozemlje, ki pripada tej kraljevini. — Vse sporazuma med obema interesiranimi vladama ima vsak stanovalce ali posestnik na ozemlju, kjer se vrši okupacija, pravico, da se preseli in da prenese do 1. januarja 1922 vso svojo imovino na ozemlje one države, pod oblastjo katere je živel pred okupacijo. Za ta prenos ne bo vobena prizadežih držav zahtevala niti carine, niti kake druge takse; to velja tako glede vvažanja kakor glede izvažanja. Kot dokument v to svrhu zadostuje potrdi-

lo, da so prenešene stvari iz navedenega ozemlja. To potrdilo mora biti podpisano od onega občinskega urada in onega okrajnega glavarstva, pod katero je spadal prizadeti do dneva okupacije. Radi tega se morajo vsi oni, ki se bodo posluževali te pravice, obrniti čim prej na svoj občinski urad, da se morejo izdati potrdila do 1. novembra 1921. Za slučaj, da bi se pojavile težkoče, imajo prizadeti pravico obrniti se na razmejitveno komisijo v Mariboru.

Naša zastava v Ameriki. Splitaka »Novo Dubu« priobčuje iz Galvestona, (država Texas) nastopno poročilo: Vsa tukajšnja naša Kolonija je doživela nepopisno veselje, ko smo prvič zagledali jugoslovansko trobojnico na dubrovniškem parniku »Bosanka«, ki je priplul v našo luko. Kdo naj popiše veliko veselje jugoslovanske kolonije? Nebroj naših ljudi je bilo v luko, da se prepričajo in vidijo s lastnimi očmi našo zastavo, simbol ujedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev. Med temi so bili tudi starčki, ki živijo že desetletja v Ameriki, pa so ob pogledu na našo trobojnico plakali od radosti kakor деца.

Srebrna poroka. Gosp. vseučiliški profesor dr. Fran Ilešič, znani prvobornik našega narodnega jedinstva in pisatelj, ter njegova družica gosja Ana roj. Kraljeva iz Kanala ob Soči, obhajata v ponedeljek svojo srebrno poroko. Jubilatonta želimo, da še mnogo leta preživita kakor doslej v neskaljeni zakonski sreči. Malo je med nami mož, ki bi bili v isti meri doživeli uresničenje svojih narodnih idealov, kakor se sme s tem ponašati g. prof. dr. Ilešič in njegova gospa, ki je v dobji vojne morala pretrpeti z vso rodilno vred mnogo grenka preganjanja, pa si je, kakor njen soprog, ohranila nezlomljiv optimizem. V istem duhu vzgajajo je tudi njuna деца. Vzorno narodni obitelji pri tej priliki najiskreneje čestitamo, uverjeni, da se nam pridružujejo vsi prijatelji in soimišljeniki.

»Slovensko zdravniško društvo« je imelo v petek svoj občni zbor, na katerem se je poleg stanovskih zadev debatiralo tudi o znani resoluciji takozvanih »kulturnih delavcev«. To resolucijo sta gg. dr. Kralj in dr. Šerko »polvalila« zdravniškemu društvu kot kukavičje jajce. Tako se je konstatiralo na zboru društva, ki je resolucijo z vsemi 32 glasovi proti glasoma Kraljherja in Šerka odklonilo. S tem činom pa gg. zdravniki seveda niso izgubili svoje kvalifikacije za kulturno delo, kakor je bilo jezili gospolje okrog »Avtonemista« in sličnih glasil, marveč so dokazali, da mislijo trezno in da se ne pustijo izrabljati za osebne namene užaljenecov, ki sami ne vedo, kaj hočejo. Vkljub hujskanju in vkljub širjenju nanašnih vesti se trezno mišljenje med »slovensko inteligenco« vedno bolj uveljavlja. To nasme navdajati z zaščentom.

Vsestranski človek hoče na vsak način postati gospod Emil Stefanovič, poskusil je z diplomacijo, pa ni šlo, začel je iskati Jozeta Peska, pa ga ni našel, sedaj se je pa lotil reševanja socialnega vprašanja in začel v Peskovi tiskarni izdajati »Delavske novice«. Mislimo, da bo njegova socialna kariera ravno tako končala, kot je končala njegova diplomatska in detektivska.

Oštarijska politika. Današnji »Slovenec« prinaša cel roman o tem, kako je gosp. J. v neki gostilni jurišal klerikalce. Pod romanom je podpisana šifra »K. K.«, kar menda pomeni klerikalnega kvaražurona (avstrijaka). Opravičeno pričakujemo, da bo začel »Slovenec« o oštarijski politiki prirediti še posebna izdanja. Za glavnega urednika tega izdanja priporočamo Ložarja.

Koliko velja ministrski avtomobil? S tem vprašanjem si belijo lase gospodje pri »Slovencu«. Lepo je, če državljan na vseh koncih misli na štedenje. Le to je čudno, da »Slovenec« o ministrskih avtomobilih ni prav nič pisal, ko so se s njimi vozili na štedenje. Le to je čudno, da »Slovenec« o ministrskih avtomobilih ni prav nič pisal, ko so se s njimi vozili na štedenje. Le to je čudno, da »Slovenec« o ministrskih avtomobilih ni prav nič pisal, ko so se s njimi vozili na štedenje.

Učiteljstvo za državno posojilo. Učiteljstvo krškega šolskega okraja je podpisalo 314.000 K državnega investicijskega posojila.

Poroke. Poročil so se g. Feliks Franzl, tovarnar in posestnik, z gđ. Gizelo Helmichovo. — Poročila sta se v trnovski farni cerkvi g. o. sp. Schott iz Ljubljane z gđ. Fani Florjancičovo iz Novega mesta. — V Mariboru pa se je poročil danes g. Fran Voršič, oglasni odpravnik v Mariboru, z gđ. Ido Lončarjevo, hčerko hišnega posestnika v Mariboru.

Podpore za ljubljanske reveže. Za 12 mestnih revežev v Ljubljani pristojnih, ima mestni župan podliti dvema po 50 K, desetim pa po 40 K podpore. Glede za to potrebne pismene prošnje se lahko zainteresirani informirajo z razglaš, ki je na magistratu jav-

no nabiti. Prošnje se sprejemajo le do 15. novembra 1921.

Himen. Danes se poročil v Mariboru urednik »Tabora« gosp. Rudolf Ozim z gđ. Rijo Kodrič.

Sodišče za pobijanje draginje v Ljubljani je začelo z dnem 24. oktobra 1921 poslovati. Sodišče je sestavljeno sledeče: predsednik g. F. Rupnik, občinski odbornik v Ljubljani; poslovođa dr. Mirko Kuhelj, komisar oddelka za socialno skrb; ostali člani so: gg. Viktor Adamič, revident južne železnice; Fran Zupane, strokovni tajnik; Jože Golmajer, strokovni tajnik; Fran Tumpelj, jetniški nadpaznik in Ivan Kralj, občinski odbornik. V smislu uredbe o pobijanju draginje življenjskih potrebščin se opozarja vso, ki prodajajo življenjske potrebščine, na trgu ali na drugem kraju, da morajo označiti cene posameznim predmetom tako, da jih vsakdo lahko jasno vidi. Od te dolžnosti so izvzeti samo proizvajalci, ki nimajo stalnega kraja za prodajo lastnih proizvodov. Prestopki tega predpisa se kaznujejo z zaporom od desetih dni do treh mesecev in v denarju od 1000 do 10.000 dinarjev. V smislu iste uredbe je strogo prepovedano prekrščenje maksimalnih cen in prekupčevanje na trgu, dokler traja semanj dan. Ravnotako se najstrožje kaznuje dotični, ki plačuje višje cene kakor so določene. V ostalem se občinstvo opozarja na uredbo št. 253, ki je objavljena v »Uradnem listu« št. 97 iz leta 1921.

Udruženje železniških činovnika sklicuje za ponedeljek dne 31. oktobra ob 19. uri v mali restavracijski dvorani hotela »Slon« v Ljubljani sestanek svojih članov. Dnevni red: Vladni načrt službene pragmatike za železničarje. Člani in prijatelji Udruženja so povabljeni, da se sestanka vdeležo.

Za ruske visokošolce. Gosp. F. L. Tuma iz Zagreba je daroval 6000 K za ruske visokošolce v Ljubljani. — Iskrena hvala! Denar naj se dvigne v upravi našega lista.

Napredek slovenskega žolstva v Mariboru. V Mariboru se je v slovensko deklislo meščansko šolo vpisalo znatno število nemških gojenk, ki so izjavile, da so se vpisale popolnoma prostovoljno, da se temeljito nauče našega jezika. Mladina že računa z bodočnostjo!

Griza je pričela razsajati tudi v mariborskem okraju. Zato bodo do 15. novembra zaprte sledeče osnovne šole: v Hočah, Limbušu, Radvanju Razvanju, Reki, Framu, Spod. Polskavi in Zagorju.

Nov priporočen pristojbenik izide tekom decembra in bo obsegal na preko 200 straneh v sistematični, abecedno urejeni razpredelbi vse pristojbine v smislu novega, sedaj od zakonodajnega odbora narodne skupščine odobrenega začasnega pristojbinskega zakona, kakor tudi vse sodne in pošne pristojbine. Upoštevanje so pa tudi še prejšnje vsled posebnih zakonov in odredb veljavne pristojbine in olajšave. Knjiga stane broširana 10.— Din., kot priporočena tiskovina Din. 11'50 ter je jako praktična in neobhodno potrebna za vse pisarne, urade, trgovce in za privatnike, ki imajo posla z oblastmi. Radi omejene naklade je takoj naročiti pri izdajatelju: Dr. Ivan Černetu, Gospodarska pisarna, Ljubljana. Pri naročilih nad 100 izvodov 10% ni, nad 500 izvodov 20% ni popust. Denar je vpslati ob naročilu ali na nakazat na čekovni račun št. 10.368.

Ustanovitev novih komisarijato železniške policije. Z odlokom ministra za notranje zadeve sta bila ustanovljena komisarijata železniške policije, ki sta v službenem oziru podrejena omejnemu komisarijatu železniške policije v Mariboru.

Davek na poslovalni promet. Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo objavlja v številki 131. razglas o novi uredbi davka na poslovalni promet, na kar opozarjamo zainteresirane. Glej tudi naš današnji članek o tem.

Pošne položnice. Glede na naredbo ministrstva pošte i telegrafa br. 60.173 po kateri je od 1. novembra 1921 dalje izpolniti položnice pošnega čekovnega zavoda v dinarski veljavi, opozarja delegacija ministrstva financ davkoplačevalce, katerim so se že dostavile opozorilne položnice za plačilo davkov v kronski veljavi, da so te položnice veljavne, ako stranke na sprednji strani položnice napisane kronske zneske tako prečrtajo, da ostanejo zneski čitljivi, nad njimi pa napišejo odgovarjajoče zneske v dinarjih in parah.

Kronske vinarški zvezek je zaokrožiti, ako ni s 4 deljiv, navzgor n. pr. 83 vin. — 9. par, 115 K 75 vin. je 28 dinarjev in 94 par.

Stranke, ki ne znajo pisati naj prosijo poštni urad, da jim položnice v prednem zmeslu popravi. Poštna uprava je v priznanju vrednem uveljavljanju položaja za ukazala poštnim uradom, da grejo v tem oziru strankam po možnosti na roko.

Smrt pri nakladanju drv. V majšperskem gozdu pri Ptujju je pri nakladanju drv ponesrečil tamkašnji posestnik Fran Butolen ter ostal na mestu mrtve. Ponesrečenec zapušča ženo in pet nedoraslih otrok.

Vsak kadilec, kateri dnevno uporablja »ITO« — rasto za čiščenje zob je sigurno oproščen močnega duha iz ust.

Prosveta

REPERTOAR NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI.

DRAMA.

Nedelja, 30. okt.: »Ljubezen«. Izven. Ponedeljek, 31. okt.: Zaprto. Torek, 1. nov.: »Golgota«. Izven. Sreda, 2. nov.: »Oče«. E. Četrtek, 3. nov.: »Požar strasti«. Izven. Petek, 4. nov.: »Ljubezen«. D.

OPERA.

Nedelja, 30. okt.: »Dalibor«. A. Ponedeljek, 31. okt.: Zaprto. Torek, 1. nov.: »Evangeljnik«. Izven. Sreda, 2. nov.: »Boris Godunov«. C. Četrtek, 3. nov.: »Vaška šola«. »Selere-zada«. D. Petek, 4. nov.: Zaprto.

XX. umetnostna razstava v Jakopičevem paviljonu. V torek dne 1. novembra ob 11. uri dopoldne se odpre v Jakopičevem paviljonu češko-jugoslovanska razstava grafičnih umetnin. Doslej smo videli češko-jugoslovansko kulturno skupnost samo na novih odrih in v koncertnih dvoranah, topot pa so tudi naši in češki grafičarji sklenili nastopiti skupno. Razstava bo za nas posebno zanimiva tudi s te strani, ker bodo pri nas sploh prvi razstavljene grafične umetnine kolektivno. Večina razstavljenih del je že bila na razstavah v Pragi, Zagrebu, Beogradu, Dunaju, Oseku in drugod. Upamo, da bodo tudi pri nas žela priznanje in občudovanje, ki so ga vredna. — Posebna povabila se k torkovi otvoritvi razstave ne bodo razpošiljala.

Sokolski vestnik

Seja zletnega finančnega odseka se vrši v ponedeljek dne 31. oktobra ob 8. zvečer v savernih prostorih v »Narodnem domu«. Prosi se točne in polnoštevilne vdeležbe.

Sport

Nogomet. — Ilirja, Zagreb : Ilirja, Ljubljana. V nedeljo se vrši na sportnem prostoru pred dr. kolo-lvorom tekma med našo Ilirijo in Ilirijo iz Zagreba. Pričetek ob pol 16. uri. — Ob 14. uri se prične predtekma Hermes : Ilirja rez. — Na praznik 1. nov. igra v Ljubljani prvak Maribora S. S. K. Maribor.

Gospodarstvo

— Interesentom za izvoz mesa in živalskih sirovin v Italijo. Ministrstvo za kmetištvo in vode v Beogradu je prijavilo dne 27. t. m., da zahtevajo italijanske oblasti na potrdilih o zdravstvenosti, s katerimi so krite živalske surovine in tudi meso, bodisi sveže ali predelano in za izvoz v Italijo določeno, vizum italijanskega konzulata.

— Dobava soli in petroleja. Uprava državnih monopolov v Beogradu naznanja trgovski in obrtniški zbornici v Ljubljani, da se vrši dne 22. novembra ofertalna licitacija glede dobave 20.000 ton soli ter dne 25. novembra ofertalna licitacija glede dobave 6.000.000 kg petroleja in 50.000 zabojev petroleja (po dve kanti v zaboju). Pogoji so v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

— Dobava 100.000 kg ovsu. Dne 10. novembra ob 11. dopoldne se vrši v intendanturi komande Dravske divizije oblasti v Ljubljani pismena ofertalna licitacija glede dobave 100.000 kg ovsu. Predmetni oglas je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani, pogoji na pri divizijski intendanturi v Ljubljani interesentom na vpogled.

— Drugi veliki sejem v Ljubljani. V letu 1922 se priredi v Ljubljani drugi veliki sejem vzorcev v jeseni. Otvoritveni in zaključni dan sicer še nista natančno določena, na vsak način pa se vrši sejem ali v drugi polovici meseca avgusta ali pa v prvi septembra. Natančni termin se bo v svrhu, da se zamore javnost že sedaj po tem ravnati, v kratkem objavil. Zanimanje za prihodnjeletni ljubljanski veliki sejem vzorcev je že sedaj zelo veliko in po vsem sodbi bo ta prireditev mnogo večja in obširnejša od letošnje. Dobra slvesa, katerega si je veliki sejem ob svoj prvi otvoritvi tako v notranjo si države kakor tudi v tujemstvu priboril, jamči razstavalcem in nakupovalcem tudi v prihodnjem letu za najbolje trgovske uspehe.

— Mariborski svinski trg. Na sejmu 28. t. m. je bilo pripeljanih 5 koz in 401 prašič. Cene so bile sledeče: 3—4 tedne stari prašiči komad 80—100 K. 5—6 tednov 150—200. 6—8 tednov 280—350. 4—6 mesecev stari 700—800 K. 8—10 mesecev 900—1400. eno leto 1800—2000. poldrugo leto stari 2500—3500 K. plemenite avinje kg žive teže 25—28 K. polpitane avinje kg mrtve teže 34—38 K, kozje komad 120—250.

— Tvorilca volnenih tkanin v Paraćinu (Srbija). V Paraćinu so osnovali bratje Teokarevič tvornice volnenih tkanin. Tvornica začne obratovati s 1. novembrom. Stroji so naročeni iz Avstrije, Belgije in Poljske. Dnevna kapaciteta tvornice je 2000 metrov tkanine. Poleg je obstojala v Srbiji že dve takšni tvor-

Odložen protest Belokrajine zoper odcepitev

KULPA NAJ BO NARAVNA MEJA.

Občina Črnomelj je povabila vse belokranjske občine, da protestirajo zoper priključitev Belokrajine k hrvatskim oblastim. Protest se glasi:

Po dolgi svetovni vojni sledilo je uveljevanje in osvoboditve našega naroda. Vsi tudi Belokranjci smo z veseljem pozdravili ta dogodek, posebao pa svedobne in moderne volitve za naš državni zbor. To naše veselje je pa v zadnjem času potemnila vest, da se resno misli na to, odcepiti Belokrajino od njene toliko milega središča Ljubljane in jo priključiti hrvatskim oblastim. Belokranjci smo se vsled tega odločili, da odločno protestiramo zoper vanko odcepitve iz sledečih razlogov:

- 1.) Smatramo reko Kulpo za najnaravnejšo mejo.
- 2.) Belokrajina ni bila nikdar pod hrvatsko upravo in omeniti moramo še, da je bila vedno upravljana iz Kranjske.
- 3.) Ljudje so se tokom stoletij tako navezali na Kranjsko posebno na Ljubljano in Novomesto, da težijo gospodarsko k Ljubljani in Novemestu, vzile temu, da jim je Karlovac veliko bližji.
- 4.) Našemu narodu v Belokrajini je bila Ljubljana kot glavno deželno mesto vedno središče kulture, narodne pridele in vseh uradov.
- 5.) Naših 4.750 volilcev ostalo bi v slučaju odcepitve brez svojega narodnega poslance in bi se pri prihodnjih državnozbornih volitvah naši glasovi izgubili v morju neznesljivih in žalostnih strankarskih političnih razmer, ki vladajo na Hrvatskem.
- 6.) Za enkrat še ne moremo zaupati hrvatski upravi, katero mi kot neposredni sosedje imamo priliko najbolj poznati.

Kakor vidimo, govore zoper nameravano odcepitve Belokrajine važni zgodovinski, gospodarski, kulturni, naravni, upravni in politični razlogi. Belokrajina je edini kos slovenske dežele, ki je bila že od časov stare Avstrije in jo na žalost danes, strašno zamerjena, vzlio temu, da je bogata na prirodninah in da je Belokranjec dobronarčen in nardjen mož. Narod v Belokrajini je trdno prepričan, da leži vsa njegova sreča in napredek edino le v dosedanjem in naravnem središču in to je Ljubljana. Odločno protestiramo proti nameravani odcepitvi ter prosimo naše poslance, naj možato in odločno preprečijo vsako priključitev Belokrajine k hrvatskim oblastim. Kulpa naj bo naravna meja!

Borza

Zagreb, Borza danes ni poslovala. V postnem prometu je bila tendenca zvrsta, čeprav promet ni bil živahen. Blaga je bilo malo. London blago 1220 (zaključni pa so bili napravljeni po 1195), Pariz denar 2200 (blaga ni bilo), Praga na prejšnjem 20150, pozneje je padla na 302. Berlin 17650, Budimpešta blago 3950, Newyork blago 304 — 305, dolarji 300 — 301, avstrijske krone 745 — 750. Na blagovni borzi ni bilo prometa.

Beograd, valute: dolarji 73.50, marke 45, leji 53, devize: London 800, Pariz 535, Praga 75.75, Dunaj 1.90, Berlin 13.75, Milan 297.50, Budimpešta 10.

Berlin, devize: Rim 694.80 — 695.70, London 699.30 — 700.70, Newyork 177.57 — 177.93, Pariz 1288.70 — 1291.30, Svica 3246.75 — 3253.25, Dunaj 7.98 — 8.12, Praga 171.80 — 172.20, Budimpešta 23.22 — 23.28.

Curlh, devize: Berlin 8.12, Newyork 3.44, London 21.40, Pariz 89.65, Milan 21.55, Praga 5.10, Budimpešta 0.70, Zagreb 1.85, Bukarešta 3.50, Varšava 0.13, Dunaj 0.25, avstr. fig. krone 0.16.

Vremensko poročilo

Ljubljana 806 m nad morjem.

Dan	Čas opazovanja ob uri	Stanje barometra v mm	Temperatura po C.	Vetrovi	Nebo
29. okt.	7.	73.5	15	brez vetra	megla
	14.	73.1	11	sl. vah	v. obl.
	21.	72.8	6	"	jasno

Srednja včerajšnja temperatura 6.3, normalna 7.8.

Vremenska napoved: v obl. jutno vreme.

Lastnik in izdajatelj Konzorcij »Jutra«

Odgovorni urednik Vit. F. Jelen

Morski ropar

(Le Pilibustier des Mers.)

Roman.

Rad je često govoril o domovini. Kakor da hoče opravičiti svojo trmo, ki ga zadržuje v tujih, uspeha polnih vodah, je tudi rad porabil vsako priliko, da je s to svojo ljubljeno domovino primerjal prednosti in lepote vsakega kraja, kamor ga je pripeljala nemirna obrt.

«Da, da, je že res», mu odgovori Louis Guénolé, «da solnce pri nas doma ne tone v takšnih barvah. Tudi priznavam, da vreme danes pri nas v Saint-Malo ni tako milo, kakor tu. Mnenja sem pa, da je deževen dan pri nas doma trikrat več vreden, ko najlepši solnčni tu na tujem!»

Louis Guénolé je bil Breton najčistejše pasme in čeprav ni deloma iz poslušnosti deloma iz zdravega razuma nikdar ugovarjal svojemu zapovedniku in prijatelju, mu je dal vendar dovolj često razumeti, kako bridko mu je, da ostajajo tako dolgo v tujini. Že sama misel na domače, dežja namočene dobrave, in na njih meglo, ki mokrotno visi nad resjem in lokotjem, mu je stisnila srce v boleči otožnosti.

Tako sta se tudi danes razgovarjala o bretonskem dežju, ki si ga je Guénolé zaželel s tako silo, da so mu oči porosile. Da jih prikrije Tomažu, se Louis brž odstrani, stopi k drugimi in se nasloni s komolci na njen rob, kakor da je ves zatopljen v opazovanje morja in neba. Toda Tomaž je že vse zapazil.

«Ludvik!», ga pokliče. «Ludvik, sem pridi!»

Večerni vetrič je posušil Louisove oči. Sedaj se vrača h kapitanu in se sili na smeh.

«Vsi vragovi, tu se pa res nočem delati divjaka! Kaj ti je? Ludvik, rad te imam. Meni in nam vsem si bil ta štiri leta v vseh naših podjetjih najboljši, najhrabrejši in najprevidnejši poročnik in prijatelj. Če me stane tudi tri četrti vsega plena, ne bi hotel vedeti v tvojem srcu le za eno žal misel ali srd, razven proti

sovražnikom kralja in Saint-Malo-a. Vidim, da imaš rosne oči, vzroka pa ne vidim. Povej mi, kaj te teži, da olajšaj meni; ker mene že skrbi, kaj je zadnji čas s teboj. Torej le ven z besedo in povej! Ali te res muči domotožje? Ali te je res tolika želja, da vidiš domači zvonik, da ti pri sami misli postane tesno okrog srca?»

Vstane, stopi k poročniku, za glavo višji od njega mu sedaj položi svoje mišičaste roke na sloke rame. Nekdaj drobni Ludvik Guénolé s svojimi dekliškimi lici in dekliškimi očmi je sedaj, tekom zadnjih štirih let, že vse drugačen, dokaj širši in ves zagorel na mnogih voznjah v tišini in viharju in sredi tolikih bitk, kjer ti strelni prah vedno iznova porčnil lica. Vkljub temu je pa še slok in droban zlasti v primeri s Tomažem, ki je gorostasen, širokopleč in orjaški.

«Govori!», pravi Tomaž še enkrat. Toda Ludvik se jezik ne razveže.

«Tomaže,» mu odgovori, «kdo med nami si pa ne želi, da vidi zopet domači zvonik? Toda ko smo nekega jutra pred štirimi leti odjadrili in se pomikali mimo bulvarka in ven iz «Dobre luke», takrat smo se vendar podali v te kraje, da poskusimo svojo srečo! Ali ni tako? Kdo se pa naj sedaj pritožuje, da nam je bila mila in da nas je obložila z bogastvom?»

Tomaž pa le stese glavo.

«Ludvik,» pravi, «jaz sem le po polovici Normandec, po materi, in vendar si danes ti, ki čuti in govori čisto normandsko in ki se izmika z odgovorom. Videl sem prej tvoje oči orošene... Ne umikaj se sedaj in povej naravnost: Ali si žalosten? Bogme vem, da so sedaj že štiri leta potekla, kar smo odjadrili z doma in da smo šli na lov za bogastvom. Tudi vem, da smo imeli v teh štirih letih često priliko, da se vrnemo s častjo in slavo in da se pozneje zopet podamo v te kraje, da iznova napolnimo blagajne. Ali si želiš, da se takšna prilika zopet povrne? Kar povej, brate Ludvik! Ti si mi brat po orožju in krvi, ker sva se često borila ramo ob ramo in nam je ista sulica ali pištola ali sablja načela kožo. Povej, po čem te žela, in sveta Devica z Velikih vrat naj mi za ved-

no odreče svojo pomoč, če se boš nocoj zadovoljen z menoj!»

Tako opomnjen se sedaj Ludvik odloči:

«Brate Tomaže,» pravi, «čemu toliko besedi? Vem, da me imaš rad, in jaz tebe. Dober človek si in ne samo hraber, ampak tudi razumen. Če praviš, da se mi toži po našem zvoniku, ti povem, da je tu na tem krovu dokaj dečkov, ki se jim takisto toži po nje. Pa tudi ti sam veš vse to. Vzeli smo marsikakšen dober in težak plen, vse dragulje na «Armadilli» in mnogo drugih vrhanskih ladij, in če se nisi poslužil prilik, ki so se ti doslej nudile, se jih zato nisi, ker res niso bile najboljše. Zato čakamo vsi strpljivo, da določiš ugodnejšo uro. Zakoni mi predpisujejo, da si ti za bogom naš edini vrhovni zapovednik, in čemu da jaz potem bolj tiščim domov, ko vsi drugi naši dečki?»

«Pri svetem bogu!» odgovori Tomaž, «pridi sem, da te objamem! Brate Ludvik, gotovo si bolji ko jaz, manj grešen in bolj pobožen. To sem vedno vedel. Toda često sem bil trd in krivičen in nikdar ti ne pozabim tvoje mehkobe in odpustljivosti napram meni! Pri bogu! Povem ti, da raje umrjem brez zakramentov, ko da opustim karkoli tega, kar ti dolgujem na hvaležnosti in bratski ljubezni!»

In poljubi Ludvika na obe lici. Potem pa nadaljuje:

«Sedaj pa čuj! Da! Marsikdaj se nam je nudila prilika za povratek in marsikatera med njimi je bila prav dobra. Če se nisem nobene poslužil, me silijo, da ostanem tako dolgo tu na vodi in se ne vrnem poprej v Saint-Malo, dokler se ne pozabijo nekateri stari računi. Povem ti namreč, brate Ludvik, da ti računi zame niso prav povoljni in nikakor koristni. Ničesar ti nočem prikrivati. Pred štirimi leti, tri dni predno smo odinili, sem v dvoboju ubil nasprotnika in zavlekel njegovo truplo za pokopališni zid pri stolnem kapitlju. Iz raznih vesti, ki sem jih o priliki dobil iz domovine, pa vem, da me moji sovražniki dolže, da sem svojega nasprotnika — bila sva brez priči — ubil in umoril po zločinu in ne v poštenem dvoboju, in da me še

sedaj dolže takšnega čina, tudi če se danes vrnem poln bogatije in pokrit s krvavo pridobljeno slavo. Sedaj veš vse. Pa nič zato! Pa če ostanem sam na Tortugi in če ustanovim tam nov rod Pilibustejcev, rad zastavim svoj delež večnega zveličanja, da povedeš ti, da ti, dragi moj Louis Guénolé, prvo prikladno uro našo «Lepo podlasico» v «Dobro luko», in pozneje, če te srce žene, se pa lahko zopet podaš semkaj pome, kjer me boš zapustil.»

Tako je prisegel, na to pa je pričel razkladati Ludviku vse podrobnosti one žalostne prigode, ko je Vincent Kerdoncuff našel svojo smrt. Med pripovedovanjem je pa le zamolčal vzroke tega dogodka, da je šlo namreč za sestro ubitega in za njeno nosečnost. Sicer pa ni Tomaž nikdar izvedel, kaj je bilo pravzaprav s tem materinstvom.

Guénolé ga je pozorno poslušal. «Ta Vincent,» vpraša, ko je Tomaž končal, «ali ni ta Vincent bil brat one Anemarije, s katero sta takrat govorila?»

«Da, on je,» prizna Tomaž in ves zardi.

«Pa misliš, da te bo sedaj njegova rodbina preganjala, če postaviš moža za moža in se oženiš s sestro, ki si je ubil brata?»

«Ho,» odgovori Tomaž, «najprej in prvič te vprašam, misliš li, da mi to deklico kar tako dado, ko mi je roka še takorekoč mokra bratove krvi?»

«To ni kar tako,» odgovori Guénolé. «Kakor so pravile stare babnice, je bilo deklo čez ušesa zaljubljeno in zagledano vate.»

«Tega so sedaj štiri leta,» odgovori Tomaž.

«To je res,» pravi Guénolé. «Ljubezno že lahko zarjavi, pa tudi sovraštvo. Štiri leta so dolga. Najsi gurneje, da izveš vso resnico, bi bilo, da gremo in pogledamo. Če že hočeš, je res najbolje, če povedem jaz ladjo v Saint-Malo, ti pa ostaneš tu, in pozneje pridem jaz potem zopet pote, onostran se pa z lahkoto izvestim o vsem in ti prinesem vse podrobnosti.»

«Tako bo, z božjo pomočjo!» zaključuje Tomaž ta razgovor. «Da pa določimo ugodni trenutek, počakaj-

mo še prihodnjo priliko za plen, da iznova napolnimo trebuh svoji ladji. (Dalje).

Šahovski dan v Litiji.

V nedeljo, dne 23. t. m. je priredil Litijski šahovski klub v Litiji «šahovski dan», na katerem so se zbrali bližnji šahovski klubi. Kljub slabemu vremenu je bila udeležba sijajna. Celo prireditelj je uspela nad vse pričakovanje ter podajamo v kratkem par potoz iz programa. Pri prihodnosti v Litiji so prejeli vsi udeleženci zelo lične šahovske znake na slovenskih trobojnicah, katere so izdelale članice Litijskega šahovskega kluba, za kar gre posebna zahvala poštvalnosti gospe predsednika Litijskega kluba. V jako okusnem, šahovskem stilu okrašeni so bili se je po skupnem zajtrku vršil ofajljen del šahovskega dne. Predsednik Ljubljanskega šah. kluba g. dr. Čadež, je s prav dobrim uspehom igral simultansko igro, nakar se je po obširni delati o razvoju in delovanju šahov. klubov, sklenilo poslati vsem Jugoslovanskim bratskim klubom srčne pozdrave. Vsem klubom se bodo poslale tudi fotografske slike, udeležencev šah. dne. Po oficijelnem delu šah. dne se je vršil ob 2. uri pop. banke, na katerem je predsednik Litijskega kluba g. Hinko Lebinger ml. iskreno pozdravil zbrane goste. Popoldne so se odpeljali vsi udeleženci na vozovih preko Smartna v bližnjo vasjo Breg, kjer se je razvila zelo ljubja, neprisliljena šahovska zabava s plesom ob zvokih kmečke godbe ter pri prazenju tolstega prešička na ražnju. Za skrbno in nad vse lepo pripravljen aranžma gre v prvi vrsti najlepša zahvala poštvalnemu litijskemu članu g. Lebingerju, Cenjenim litijskim damam pod pokroviteljstvom gospe dr. Mazekove za okusne slaščice in likerje ter vsem, ki so pripomogli do tako sijajno dobro uspelega šah. dne, bodi izrečena prisrčna «šahovska zahvala» od vseh udeležencev.

? Ali ste že poslali na-ročnino za „Jutro“?

Vabilo na subskripcijo.

Podpisani konzorcij je sklenil ustanoviti delniško družbo za eksploatacijo vodne sile reke Krke. V kratkem bode dogotovljena prva električna centrala v Zagracu, ki bo preskrbovala z električnim tokom še tekom tekočega leta velik kos Dolenjske, kakor Krko, Stično, St. Vid pri Stični, Višnjo goro, Žalno, Grosuplje, Smarje, Škofljico, Dobropolje itd. V slučaju večje uporabe električnega toka, je na Krki še več za eksploatacijo zelo pripravnih mest.

Delniški kapital družbe bode znašal K 6.000.000.—, ki se sme zvišati s sklepom občnega zbora na K 10.000.000.—. Kapital bode razdeljen na 7500 delnic po nominalne Din. 200.— = K 800.—.

Vsled tega se da na javno subskripcijo omenjeno število delnic po nominalni ceni. Za stroške emisije in kolek pa je plačati za vsako delnico še Din. 20.— = K 80.—. Na subskribirane delnice odpadajoči znesek je vplačati takoj ob prijavi.

Subskripcija se bode vršila

od dne 15. oktobra do 15. novembra t. l.

pri Slovenski eskomptni banki v Ljubljani ter njeni podružnici v Novem mestu, pri Ljubljanski kreditni banki v Ljubljani ter Hranilnici in posojilnici v Višnji gori.

Delnice bodo deležne čistega dobička izza 1. januarja 1922. ter bodo opremljene z kuponom za leto 1922.

O subskribiranih delnicah in o vplačilu se bodo dajala prijavitnikom posebna potrdila.

O dodelitvi delnic se bo subskribentom poročalo, kadar bode prijava končana, nakar dobe isti začasno potrdilo o dodeljenih jim delnicah proti vrnitvi potrdila o subskribiranih delnicah, odnosno vrnitev vplačanega zneska, kar bode preseglo predpisano visočino. Originalne delnice prejmejo podpisovatelji proti začasnemu potrdilu, kakor hitro bodo iste dotiskane.

Konzorcij „Elektrarne Zagrac“ v Višnji gori.

Mihael Omahen
Ivan Končina

Milan Končina
Anton Rojec

Josip Javornik
Henrik Lobe

Ivan Šteh
Martin Videnič

Franc Koščak

Politični odmevi

Mala antanta in Madžarska v številkah

V predstojih dogodkih med malo antanto ne bo brez interesa, ako primerjamo medsebojno razmerje moči, velikosti in števila prebivalstva. Ker se niso za vse države znani in razglašeni rezultati, se bomo ravnali po podatkih iz predvojnega doba, ker sicer bi jih ne mogli medsebojno primerjati.

V krogu male antante je po številu prebivalstva in po površini največja Rumunija. Ta meri okroglo 297.000 km², doim meri Jugoslavija okroglo 250.000 km². Prebivalstva pa ima Rumunija 15.700.000, to je torej precej več nego naša kraljevina, ki je imela istočasno 12.600.000 prebivalcev.

Češkoslovaška je precej manjša od naše države, da se od nje po številu prebivalstva ne razlikuje mnogo. Meri okroglo 154.000 km² in šteje ljudi nekaj čez 13 milijonov.

Madžarska je nekoliko manj nego za polovico manjša od vsake svojih sosed v mali antanti, vsaj kar se tiče prebivalstva. Šteje namreč okroglo 7.500.000 prebivalcev. Toda to prebivalstvo biva na površini 88.000 km², kar kaže precejšnjo gostoto, enako ko pri Češkoslovaški.

Republika Avstrija je še nekoliko manjša od Madžarske. Tako po arealu ko po številu svojih državljanov, kajti meri je okroglo 78.000 km² in ima 6.300.000 ljudi.

Mala antanta predstavlja tedaj zvezo držav s skupno površino 700.000 km² in skupnim številom prebivalstva okroglo 41 milijonov duš. To je že precejšnja splošna vredna velikost, kar si predstavljamo tem lažje, ako je primerjamo s ostalimi večjimi državami Evrope. Tako ima na primer Italija nekaj nad 387.000 km² površine in nekaj nad 37 milijonov ljudi. Francija ima — seveda samo v Evropi, t. j. brez izvenevropskih kolonij — 551.000 km² in na njih 31 milijonov prebivalcev. Ako bi bila tedaj mala antanta po svoji geografski legi zgrajena enotnejše, ako bi predstavljala vsaj kolikor toliko zaokroženo in kompaktno ozemlje, in pa seveda, ako bi predstavljala v svoji vnanji politiki v vsakem oziru homogeno skupino, bi mogli pričakovati da se na forumu mednarodne politike zglasoma uveljavi kot večja sila ali celo kot velešila. Toda gori navedene okoliščine nam zgovorno priča, da se v tem pogledu nikakor ne smemo nadejati optimizmu, ki bi bil utemeljen samo na navedenih številkah.

Le napram Madžarski, okrog katere je razpostavljena v kompaktnem polkrogu, se lahko uveljavi v polni moči. Če pa sicer primerjamo notranjo moč katerikoli od navedenih držav z Madžarsko, moramo ugotoviti, da ima slednja tehtno ugodnost homogenosti svojega prebivalstva, ker nima, odsevali povsem neznačne drobce, opraviti z nikakimi na-

rodinimi manjšinami ali pa s separatističnimi težnjami posameznih delov. V današnjem položaju sicer ta razlika sploh ne prihaja v poštev, mogla pa bi biti važna v neugodnejši politični konstelaciji, zato ni odveč, ako se opozori na njo.

Vojna sila Madžarske

Ko je razpadla avstro-ogrška monarhija, so prišli tudi za madžarske vojaške kroge hudi časi. Glasom premirja, ki ga je z antantnim poveljnikom na solunski fronti, generalom d. E. Esperreyem sklenila tedanja revolucionarna vlada grofa Karolyja, je ostala Madžarska armada, obsejoča iz 6 infanterijskih, 2 kavalerijskih divizij in ene mornariške brigade. Do meseca marca l. 1919 pa se je vojska pomnožila že na okoli 70.000 moč z 72 bataljoni, 12 eskadroni in 20 baterijami. Po boljševeškem prevratu se je armada zopet začela reorganizirati. Pretrepla se je v 24 polkov. Ko so Rumuni vkorakali v madžarsko ozemlje, so bili pozvani pod orožje vsi moški od 17. do 42. leta — Koncem julija istega leta so imeli Madžari pod zastavami 60.000 moč z 40 lahkiimi in 24 težkimi topovi. Pozneje, ko je boljševeški režim padel in prišel na površje Horthy, se je organizacija vojske pričela iznova in sicer temeljiteje nego dotlej. Pol Horthyjem so se osnovali za vzdrževanje njegovega sistema posebni »brahijalni oddelki«, asistenčne čete, orožniške rezerve ter zloglasni detašmaji Lejasa, Pronaya, Mađaryja, Osztenburga, Jankovica in drugih. Polagoma so se nato pričele nove asentacije.

Dne 14. junija 1920 so podpisali zastopniki Madžarske mirovno pogodbo v Trianonu. Trianonski mir je dovoljeval Madžarom vojsko 35.000 moč, propovedal pa jim je uvedbo splošne vojaške dolžnosti. Tudi je določil za moštvo 12letno službo. Orožja dovoljuje Madžarom trianonska pogodba: 40.250 pušk, 515 strojnih pušk, 70 metalcev min in 105 lahkih topov. Madžarski zastopniki so pogodbo v Trianonu podpisali, določil glede vojaške sile pa se niso držali. In tako je Horthy ključ pod zastave vse mlajše letnike ter iz njih sestavil vojsko, ki prekaša določila trianonskega mira vsaj za 200 odstotkov. Danes šteje »regularna« madžarska armada okoli 70.000 vojakov in 60.000 moč, ki služijo pri orožnikih, brahijalnih oddelkih, asistenčnih četah in drugod. Naloga male antante v bodoče bo tudi, da se pobliže nekoliko za kontrolo madžarskih militaristov.

Skadar

Neugoden mednarodnopolitičen položaj, v katerem se nahaja Jugoslavija, je vzrok, da imamo ta prva tri leta svoje države samostojnosti zaznamovati več političnih neuspehov,

kakor pa smo si mislili takrat, ko smo se nahajali še na pragu narodnega osvobodjenja. Te dni je prišla z zapada vest, da nam ni pričakovati ugodnih mej niti v Albaniji. Med mesti, ki ostanejo po teh neugodnih poročilih izven naše državne meje, se nahaja tudi staroslavni Skadar na Bojani.

Srbski listi beležijo vesti o izgubi Skadra s primernim povdorkom. Mi vsi vemo prav dobro, da izgubljamo Skadar po nasprotstvu iste sile, ki nam je ugrabila naše Primorje, ki sedi na Reki in ki zganja armavtske tople na našo granico pri Prizrenu in Debru. Vse te izgube so členi v isti verigi, zato se bo tudi njih usoda odločila na isti skupni način.

Skadar nas pa tudi drugače še spominja na naše Primorje, nad katerim je Italija iztegnila svojo roko. Kakor nam Trst, nam Reka in Zadar zapirajo naša najprirodnejša, najenostavnejša pota na morje, prav tako leži Skadar na oni naravni poti, ki vodi iz osrednjega Balkanskega polotoka na Adrijo. V srednjem veku, ko je bila Adrija ena izmed prvih trgovskih cest, odkoder so držale stranske žile na kopno v notranjost, je vodila mimo Skadra ena glavnih takih trgovskih poti proti središču stare države. Pod turškim režimom, ko je padlo vse, je seveda tudi ta pot postala pusta in neobiskovana, toda ko je najnovejša doba tudi semkaj prinesla oživiljenje in gibanje, se je po isti poti namerala izpeljati železnica od Donave preko osrčja Balkana mimo Skadra na Adrijo. To je bila takimimnomenovana Jadranska železnica, ki bi potekala po Drinovci dolini na Skadar in dalje do morja.

Železnica v tej smeri je za južno Srbijo še vedno življenjskega pomena. Naj predstavljamo navedena dolina najnaravnejši, tehnično pa tudi najlažji in najcenejši dohod do morja za ves oni predel na jugu, kateremu je ovienel čez Crno goro predaleč, ne glede na neprimerno dražjo in težjo izpeljavo proge v tej smeri. Pri Skadru je znamenoviti še to ugodnost, da je morje na tem mestu v Medovskem zalivu najbolj potisnjeno na znotraj. Res je sicer, da ravno na tem delu neha ona preobilica zajed, zalivov in zatokov, po kateri se odlikuje vsa dalmatinska obala, toda prav resno so se pečali z načrti, kako priti do dobrega pristanišča v bližini Skadra.

V tem oziru sta se pretresala dva načrta. V bližini ustja Bojane ter Drina je tik za obalo volj lagun, katerikoli ena, Lunera, bi se dala prav dobro poglabiti in prirediti za morsko loko. Drug je simpatičnejši načrt pa je bil, poglabiti in regulirati Bojano, in po nji napraviti morsko cesto v Skadarsko jezero. Tudi to bi bilo tehnično povsem izvršljivo, da si seveda zahtevalo obilo stroškov. Vzpričo tega bi pač v najbližji bodočnosti še ne prišlo v poštev, toda projekt bi ostal kljub temu v rezervi za ugodnejše čase, ko ne bo treba pred vsakim nameravanim podjetjem omagati radi prevelikih stroškov. Da bodo v Skadru prej ali slej še pristajale morske ladje, kljub temu ne dvomimo.

Karel Havliček Borovský

Ob stoletnici narodnega buditelja in borca za demokratsko in svobodno misel.

Te dni slavi češki narod stoletnico svojega velikega političnega bojovnika Karla Havlička. Havliček je bil predvsem publicist-jurnalist in v pravem pomenu besele narodni novinar, ki je znal tedaj še politično neukemu ljudstvu na najprostejši način govoriti o najtežjih političnih in kulturnih vprašanjih. Havliček je po svojem značaju, delu, jeziku pristen češki narodni človek; političen borec prve vrste — a v svojih nazorih slovanski in svetoven in posebno mi, ki smo bili takrat s Čehi združeni v eni državi, smo bili deleži njegovega dela. Poznal je nas dobro in je rad pisal o Jugoslovanih, videl je tudi, da je potrebna stalna politična zveza med Čehi in nami. Zato je bil med onimi, ki so l. 1848. pripravljali slovanski kongres v Pragi. Njegovo delo je najdragocenejša dedščina naše politične preteklosti. Večina njegovih nazorov spada še danes med zdravo politično narodnost.

Rodil se je 31. oktobra 1821. kot sin kupca v Borovi na Češkem blizu moravske meje. V malem češkem mestecu se je takrat že začelo narodno probujanje in Havliček je že v šoli od svojih učiteljev slisal prve besede češke narodne zavesti. Leta 1830. je prišel na nemške šole v Iglovo, od tam pa v Nem. Brod, kamor se je preselil tudi njegov oče. Po svojem rojstnem kraju si je Havliček pozneje privzel ime Borovský — a Nemški Brod mu je postal drugo rodno mesto. Tu je obiskoval gimnazijo. Hotel je postati profesor. Toda že 17 letni Havliček je začel v sebi poklic, »vzbuditi v češkem narodu globoko propadlo narodno zavest in mu priboriti dostojno in njega vredno mesto v družbi izobraženih evropskih narodov — in če mogoče tudi političnih pravic v avstrijski državi«. Tako piše o njem njegov profesor. Vidi se, da je bil Havliček kot študent duševno že precej razvit moč in iz tega sledi njegov jasen pogled v svobodne razmere. Ker je videl, da imajo državni uradniki, kar se tiče narodnosti, vezane roke in da cenzura ne dovoli svobodnim mislim na dan, je šel v semenišča, da bi kot duhovnik s prižnice v besedah probudil narod. V semenišču pa je kmalu zapazil, kako se goli sama hinavščina in zunanja pobožnost brez verskega duha, in je izstopil. V semenišču je mnogo čital in njegov kritičen duh je kmalu spoznal vrednost raznih teologov in predstojnikov: enemu iz njih (patru Rostu) je posvetil sledeči epigram:

Kadarkoli slišim, kako se Rožen s pridigo trudi, vedno si mislim: Bileamov osel govoril je tudi...

Prirojena satirična zila se je torej v njem kmalu začela razvijati in mu je ostala zvesta spremljevalka skozi življenje, ki je bilo sicer polno dela in borbe.

Hotel je zopet postati vzgojitelj-profesor. Toda »črna pika« je šla ob tem času avstrijske policije, iz seminarja za njim in ni dobil službe. Zato je sprejel l. 1843. mesto vzgojitelja v Moskvi pri znanem profesorju slavjanofili Pogodinu. Potoval je iz Prage preko Galicije in je

imel priliko spoznati narodne razmere med Poljaki, Malorusi in Rusi. Kakor vse tedanja mladina je bil tudi Havliček navdušen za Rusijo, saj so tedaj Slovani pričakovali od nje odrešenja. Havliček pa je kmalu spoznal, da se oficijelna Rusija za avstrijske Slovane malo zanima, da je tu le nekaj profesorjev slavistov, ki poznajo deloma slovanski svet — da pa sicer od Rusije nimamo ničesar pričakovati. Tako se je vrnil l. 1844. iz Rusije ozdravljen od vseh slovanskih hujš, ki jih je med Čehi širil Kollarjeva domoljubna pesem. Vračal se je čez Vratislavo, da bi spoznal razmere v Sleziji. Iz Rusije si je mnogo dopisoval s prijatelji in jim pošiljal razne epigrame. Svojo pot v Rusijo je popisal v »Slikah iz Rusije«, kjer popisuje rusko družbo in življenje. Tako je prišel zopet v Nemški Brod, kjer mu je med tem umrl oče, in je začel delati v svojem domačem mestecu kot narodni buditelj. Zbral je sosedne na pogovore, pregovoril jih je, da so odstranili nemške napise itd. Pri tem je vedno podarjal, da je treba več narodne zavesti in da se ne smemo zanašati na druge.

L. 1845. je odšel Havliček v Prago, da dobi kako službo. Z ostro kritiko je nastopil proti rodoljubnim pisateljem in zahteval od njih, da morajo pisati nepristransko v zmislu umetnosti in da ne smejo stati na stališču, da je dobro vse, kar je naše. Njegovo ime je bilo že precej znano: zato je prevzel uredništvo »Pravdivoj« (l. 1846). Število naročnikov je takoj vzrastle od 160 na 500. Havliček je prišel na pravo mesto: zdaj je mogel vzgajati narod. In res je pisal krasne članke v pristem lepem jeziku in je v njih razlagal narodu važne sodobne dogodke. Ker politično ni smel pisati, se je posluževal n. pr. irske vstaje, da je opozorjeval na boj zatiranega naroda. Njegovi čitatelji so ga razumeli, čitali so med vrsticami. »Praske novine« so bile nekako to, kar pri nas »Novice«, le da je Havliček mnogo bolj pripravljaj svoj narod na resne dogodke, ki so se bližali. Prišla je revolucija l. 1848. Havliček je takoj vedel, da je prišel važen trenutek in je pisal navdušene članke o svobodi. Vlado to ni bilo po volji, češ da so »Praske novine« pravzaprav vladno glasilo — Havliček pa je takoj odločil uredništvo in je začel izdajati svoj list »Narodne novine«. Tu je pisal brezobzirno proti vlad, proti Nemcem, proti Madžarom. Tudi satira je bila izborno sredstvo v tem boju. Zato je dal »Novinam« prilogo »Sotek«, ki je prinašala poleg beletrije dovtipa in satire na avstrijske ministre. Ko je odšel parlament z Dunaja v Kromeriz, ki leži sredi Hane, znane rodovitne ravnine na Moravi, je n. pr. »Soteku« prinesel sledeče vprašanje: Kako se sklanja »Hana«. Sotek odgovarja:

Hana se sklanja: 1. padež: Schwarzenbergu ne ugađa Hana. 2. padež: Stadion se ogiblje Hane. 3. padež: Bach se včasih podvrže Hani. 5. Kordon bi moral bolj paziti na Hano. itd. Če pomislimo, da se rabi Hana tudi v pomenu »hanba« (sramota), vidimo oostrost tega dovtipa, ki je bil seveda

Hudožestveni teater za granico

Čudoviti so paradoksi sedanosti. Eden najnerazumljivejših, ki zanj nimamo besed, je pa razdvojitve moskovskega Hudožestvenega teatra. Še pred kratkim časom se je reko: Teatr Stanislavskega in Nemiroviča-Dančenka se ne more odreči svojega edinstva ter enotnosti, ki ji je služil zvesto in resnično 22 let, ne da bi s tem izgubil na svoji vrednosti. Hudožestveni teater smo si vedno predstavljali kot nekaj nerazdeljivega, nerazdružljivega, nekaj celega, ne le duševno, ampak tudi fizično. In vendar se je zgodilo, česar bi ne bil nihče verjel. Rusija se je razdelila. Razpadla je na dveje: tu di ruska kultura. In glej, nepričakovano in k sreči za nas emigrante se je razdvojil Hudožestveni teater, dasi je ostal duševno enoten. Da... Drugače tega ne moremo povedati. Razdvojitve se je. Imamo sedaj dva Hudožestvena teatra. Eden je v Kamerberskem Pereulku, drugi na potovanju po Evropi. Za tretje leto kot grupa »Hudožnikov«, (na čelu Kačalov in Kniper-Cehova, ki sta se našla v skupnem nastopu v harkovskem gledališču). Švi ta skupina za mejo in potuje od mesta do mesta, najprej na jugu Rusije, potem na Krimu, v Gruziji, v Carigradu, v Sofiji, Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Osijeku, zopet v Zagrebu, Beogradu in nazadnje na Dunaju in v Pragi. V tem času sta glavna voditelja teatra Stanislavski in Nemirovič-Dančenko nadaljevala svoje delo v Moskvi. Repertoar sta skrajšala vsled nedostatkov primernih sredstev, vendar se pa nista odrekla novim poizkusom. Byronov Kajn, opereta »Hič madame Angot« in zadnji čas iznove uprizorjeni »Revizor« z dekoracijami od Juana z Moskvino v vlogi mestnega načelnika in Mihaljom Cehovom v vlogi Hlestjakova. O velikanskem uspehu teh predstav, so prišle vesti tudi v naše izgnanstvo. Pred nekaj dnevi sem govoril o Moskvi z nekim Čehom, ki se je vrnil od tam pred nekaj mesci. Bil je posebno navdušen za »Hič madame Angot«, kakor jo je uprizoril Nemirovič-Dančenko. Ni hvalil ampak uprav slavil.

»Nič podobnega nimate na zapadu«, je donajljal moj sobesednik, ki je videl svojčas znamenite opere v Parizu, Berlinu in na Dunaju. Teatr v Kamerberskem

Pereulku je še enkrat dosegel resnično zmago talenta in okusa. In to v takem času in pod najtežjimi pogoji za vsako stvarjanje, za veselo stvarjanje. Lahkota igre, kostumi, dekoracije, slog, brezprimerna natančnost v detajlih, ki so nas spominjale predčeharajšnega Pariza, vse to vleče, vabi in zgrabi, kakor v najboljših časih teatra, ne glede na strahote, ki se gode za njegovimi stenami. No, ali ni to paradoks in ne čudež? Stanislavski, Kreml, »Čezvikaška«, lakota, komisarška publika, ki žveči na sedežih bučne pečke, umetniki, ki ob prostem času prenašajo po vaseh prazne nahrbtnike, da bi se na kak način preživel, in pa to blesteče, sijajno gledališče, ki mu ni primera v Parizu in na Dunaju! In ta lahkomiselna Angot na odru teatra, ki je za Enkrat izgubil del svojih najboljših sil! Res, usoda ruskega genija nima izraza! Nič manjše čudo ni Hudožestveni teater v tujni, ki je v zadnjem času preletel slovanske dežele in Dunaj in bo, kakor mislimo, v bližnji bodočnosti po politem opočitku zašeljen gost v Nemčiji in v Franciji. Res, ta teatr, ki so ga izgnali iz Harkova Denikinovi dobrovoljci (v juniju 1919) in ki je nenadoma stal pred sodbo Evrope, se je moral boriti za obstoj, ki je bil tembolj nenavaden in tu in tam težak, ker ne veš, koga bi iz te skupine bolj občudoval. Ali glavnim umetnikom, ki so nosili na svojih plečih neskončno vrsto iger, ki niso lahke tudi v ugodnejših razmerah? Ali drugim so-trudnikom, ki so se znali kot starejši tovariši prilagoditi slučajnostim improviziranih vlog ob stalni izpremembi publike, ki večinoma ni razumela rusčine? Ali upravnikom, ki so čudovito srečno rešili vprašanje dolgega potovanja v skupini (vsaga skupaj je bilo okoli 40 ljudi) v našem času, ko je povsod prehranjevalna kriza in obnoje težave? Ali malo znanim funakom za kulisami, dekoraterjem, kostumarjem, elektrotehnikom, ki se jim je posrečilo v vsakem položaju doseči tradicionalno zunanjo točnost, ki ni zaman proslavila teart vsled Čehovskega razpoloženja in literarne izrazitosti. Ne smemo pozabiti, da teatr ni pripeljal seboj iz Moskve vseh iger, ki sestavljajo njegov sedanji repertoar. Bil je pripravljen le za nekaj večerov v Harkovu, in treba je bilo obnoviti dobro tretjino moskovskih vlog tako, da so umetniki na-

domestovali drug drugega in se morali prilagoditi novim stvaritvam vlog ter z velikim trudom na potovanju spriti zbirati potrebne rekvizite. Pravzaprav so nesli s seboj iz Moskve samo dveje iger, preskrbljenih s vsemi potrebnimi rekviziti, »Djadla Vanjo« in »Črešniji vrta«. Sedaj pa obsega repertoar teatra dvanajst iger. Razven imenovanih dveh so »Tri sestre, Bratje Karamazovi« (Dva večera po romanu Dostojevskega), »Kjer je tanko, tam se trga«, Turgeneva, »Za vsakega modrijana je dovolj prostote«, Ostrovskega, »Jesenske gosli« Surgučeva, »Na dnu« Oorkega, »Pri vratih carstva«, »Pri življenju« Hamsuma, »Poto« od Bergerja in »Večer Čehovih minljatov in umetniških odlomkov«. Skupno število vseh predstav, počenši s 5. oktobrom lanskega leta, ko se je skupina ustavila v Carigradu in do konca gostovanja v Pragi, je bilo 125. Če torej računamo osem mesecev, pride na vsaka dva dni ena predstava. V teku osmih mesecev potovanja po Evropi je teatr igral vsaki drugi dan. Kake energije, katerega organizatoričnega talenta, kake solidarnosti in ljubezni do dela je bilo potreba od vseh brez razlike, da so vzdržali svoj prožni teatr, ki so ga skromno imenovali »Predstave umetnikov moskovskega Hudožestvenega teatra«. Ko so se pridružili prvotnemu jedru še nekateri umetniki, ki so že preje zapustili sovjetsko Rusijo, je skupina dosegla število dvajset. Navajamo jih samo v abecednem redu: N. O. Aleksadrov, A. S. Astarov, P. A. Bakšev, I. N. Berzenjev, W. I. Vasiljev, M. N. Germanova, W. M. Greč, V. I. Kačalov, O. L. Kniper-Cehova, S. M. Komisarov, E. P. Krasnopolcka, M. A. Križanovska, M. N. Litovcova, M. O. Maslittinov, V. G. Orlova, P. A. Pavlov, E. F. Skulska, A. G. Tarasova, M. M. Tarhanov, P. P. Šarov. Glavni režiser je bil N. O. Maslittinov, režiserji N. N. Lotovcova in Suravardi, administrator S. L. Bertenson, dekorator I. J. Oremislavski in predstavitelj administracije, na kateri leži vsa finančna in gospodarska skrb, L. D. Leonidov. Uspeh Hudožestvenega teatra za granico je prekosil vse, kar se je moglo pričakovati. To je bil uspeh ruske gledališke umetnosti, ruske dramaturgije, ruskega umetnika, in rekel bi rusko dušo, izraženo v ruski umetnosti. Rusko ime je tuja osvojilo in očaralo.

O tem pričajo tudi številke, ki nam kažejo število predstav iger, ki so bile na repertoarju. Statistika nam kaže posebno zanimanje za ruski repertoar, predvsem pa za igre Čehova. In to je razumljivo. Tulci se zanimajo predvsem za Rusijo in še le po tem za ruskega umetnika. Od ruskega teatra pričakuje Evropa razodetje Rusije, ruskega življenja, ruske misli in ruskega razpoloženja. Čehov je v tem oziru brezkončen in neizčrpen. Ali se je potem čutil, da je baš Čehov zahvalil in pritegnil publiko i v Bolgariji i v Jugoslaviji i na Dunaju i v Pragi? Seveda glavni uspeh vključ temu ni pripadel Čehovu, ampak celemu teatru. Imam pred seboj dva obsežna zvezka časopisnih izrezkov, marljivo zbranih od S. L. Bertensona. Vse, kar je bilo napisano o teatru tekom osmih mesecev, čitam... in začena mi postajati v duši lažje ob misli na bodočnost domovine. Dvomim, da bi še kako drugo evropsko gledališče imelo v rokah tak dokumet slave. Žal da slovanski jeziki ne razumem popolnoma, zato puščam na stran panegrike v bolgarskem, hrvaškem, srbskem in češkem jeziku... Skeptik bi mogel tudi in ne brez vzroka dvomiti v njih bratsko navdušenje slovansko. No, glej isto i v dunajskem časopisu! Tu pšeje Nemci, ki jim ne moremo pripisovati, da bi precejevali Rusijo in rusko umetnost. Kaj pišejo oni? Treba je najprej pripomniti, da so dunajski kritiki poročali o Hudožestvenem teatru, ne da bi razumeli po ruski (»ohne ein Wort zu verstehen«), kakor priznavajo sami. In vključ temu je težko povedati o »Hudožestvenikih« kaj večjega, nego so povedali oni. Značilno v vseh teh recenzijah je enodušno priznanje prednosti ruskega teatra pred drugimi gledališči. Duševnost ruskih igralcev, čar ruske poezije, tajnost ruske manire, ne igra, ampak življenje, brezpozno oblikovanje, samo življenje izraženo v najtanjših potezah, notranja glasba narodne duše ne v besedah, ki jih kritiki niso razumeli, ampak v celem sceničnem bitju, v natančni premišljenosti dramatičnih gest in dramatične intonacije! Nemška usta so polna takega in silnega navdušenega priznanja. Več reči ni mogoče. Mogoče je bilo samo več storiti. Zagranični gledalec tudi v tem oziru ni skoparil. Potovanje v Bolgarijo in Jugoslavijo, gostovanje na Dunaju in v Pragi,

ti dnevi so bili splošen praznik teatra. Po prvi predstavi v vsakem mestu se je publika zaljubila v »Hudožestvenike«, ki jim ni bilo mogoče izkazati dovolj pozornosti. Mnogostevilni sprejemi in spremstva, odbori, pripomoči, rauti, hudi kmeti, družabne zabave, darovi, tudi finančni dokazi odklovanja, ki so ga umetniki najmanj iskali... Na kolodvoru v Sofiji, kamor je prišla skupina ob šestih jutraj, jih je sprejelo poldrug tisoč ljudi! Tu je bil pripravljen zajutrek, govorili so se pozdravni govori, kupeji, že v naprej pripravljeni za Moskviče, so bili napolnjeni s cvetjem, koški in vodo in po končanih s kolonjski hlad... Ganijlva pozornost jih je spremljala povsod. Povsod so nastali prijateljski odnosi z domačo družbo. Povsod so se vzbujale simpatije za Rusijo. Posebno se je izkazal Zagreb. Pri tem so sodelovali vsi hrvaški krogi. Višja vojaška administracija, javni in politični predstavitelji, literati, učenci, lahko se reče, da je vsa prebivalstvo živelo z ruskimi igralci in se je začelo učiti in se je tudi skoraj naučilo rusčine. K sreči se je zagrebško gledališče pokazalo po svoji uredbi kot prvovrstno. Z odlično opero in dramo pod vodstvom režiserjev dr. Gavella in Račca. Težko se je bilo skupini ločiti od duševne stolice Hrvaške, kjer je našla svojo drugo rodno hišo. No, ne manjši navdušenje je pokazal Beograd in potem kar je sicer čudno... Dunaj. Na programu je bilo samo nekoliko predstav na Dunaju, igralo pa se je cel mesec ob polni hiši. Dunajski uspeh je bil, kakor bi se reklo, literaren uspeh. Tu so postali prijatelji teatra najbolj znani reprezentant sedanje dunajske dramatike umetnosti Schnitzler, Hoffmannsthal, Richard Strauss, Taddhūs Rittner, Poljak, ki piše po nemški in ki je med najslavnejših dramaturgi Burgtheatra v zadnjem času, in drugi. Na koncu svojega gostovanja so na prošnjo dunajskih umetnikov dali »Hudožniki« predstavo samo zanje. Vsa druga gledališča so bila ta dan zaprta in gledalci moskovskega teatra so bili tu večer sami igralci in uslužbenci dunajskih gledališč, vsaka skupaj tisoč štiri- sto oseb... Nam Rusom, ki smo navajeni gledati umetnost, ki je zrasla na naših rodnihi tleh, nekako od zgoraj doli, in ki tu in tam pogosto sodimo s predsodki, polnimi doktrinarstva, se edi vse

man povsod. Haviček je v svojih »Narodnih novinah« razvil program, ki ga je v parlamentu zagovarjal Palacky. Zahteval je nedeljivost čeških dežel (Češko, Morava, Slezija), razdelitev Avstrije pri čemer bi bili združeni Slovenci s Hrvati v »Ilirsko kraljestvo« — seveda je bil za to, da se Slovani združijo v Avstriji, kjer so imeli večino — zato je bil proti Frankfurtu. S političnimi reformami pa je zahteval tudi reformo cerkve in javnega socijalnega življenja. Zato je nastopal za slovansko bogoslužje, za celibat itd., predvsem pa proti klerikalizmu, češ da je verski absolutizem podlaga posvetnega, državnega. Zahteval je splošno volilno pravico in svobodo širokih mas. Njegovi politični nazori segajo daleč čez njegovo dobo v bodočnost.

Bil je tudi med prireditelji slovanskega shoda v Pragi. Zato je prišel pred kongresom v Zagreb na posvetovanje. Med kongresom je vestno poročal vse v »Narodnih novinah«. Kongres v Pragi se je končal s takozvanimi blinkoštnimi nemiri, ki jih je izzvala vlada. Haviček je napadel vlado in armado v »Narodnih novinah«, zato so ga zaprli na praškem gradu (8. julija). A že ta dan so bile volitve, Haviček je bil izvoljen za poslanca v 5 okrajih in je bil takoj izpuščen. Haviček je delal v parlamentu skupno z Riegrom, a kmalu je spoznal, da lahko več stori za narod doma v redakciji — in se je vrnil v Prago.

Kromerški parlament je bil razgnan. Haviček je pisal v najostrejšem tonu proti vladi. Prišel je pred praško poroto, »ker je skušal v sramoto spraviti ustavo avstrijskega cesarstva«. Pred poroto, kjer se je zagovarjal sam, je bil enoglasno oproščen na veliko veselje vsega naroda.

Iz vseh čeških krajev so šle na Dunaj peticije, da se Schwarzenbergovo ministristvo razpusti in skliče češki deželni zbor. Vlada je nad Prago razglasila obsedno stanje — Haviček pa je neustrašeno pisal proti vladi — in armadi, prišel je pred voljno sodišče, bil je obsoljen na zapor, a kazen mu je bila odpuščena. Vada mu je ponujala 4000 kron, če preneha s svojimi bulem — Haviček pa se ni udal, zato je vlada dne 26. januarja 1850. njegovo »Narodne Novine« ustavila.

To je bil hud udarec, a Haviček ni obupal. Odsel je v Kutno Goro in je tam začel izdajati »Slovana«. Vlada pa je skrbno pazila nanj. Obdala ga je s policijo in živel je skoraj brez družbe. Vlada mu ni mogla do živga, zato je prepovedala »Slovana« najprej za Prago in okolico, potem za Galicijo in Bukovino, potem za Ogrsko, a Haviček je vzdržal in izdajal list naprej, dasi je imel znatno škodo: na ta način je hotela vlada list uničiti.

V tem času je pisal Haviček svoje znamenite »Kutnogorske epistole«. To so članki, ki obravnavajo pred vsem versko vprašanje. Haviček dokazuje, da je vera zasebna stvar človeka, da naj se kaže v dejanju in ne v besedah, da se mora cer-

kev modernizirati, naj ljudstvo samo izbira svoje duhovnike, odpravi naj se celibat, cerkev bodi narodna itd. Njegovi dokazi so preprosti, naravni in prepričevalni. Vera je zanj nekaj svetega, zato mu je tem bolj ostuden klerikalizem.

S tem si je nakopal Haviček nove nasprotnike: škofa. Vlada mu je celo prepovedala iti v Prago. Orožniki so po hišah stikali za »Epistolami«; vlada je hotela »Slovana« za vsako ceno zatreti — zato ga je Haviček dne 14. avgusta leta 1851. sam ustavil.

Vrnil se je v Nemški Brod in je tam čakal na porotno razpravo, ker je bila zopet proti njemu podana tožba. Pred poroto v Kutni Gori je bil zopet oproščen. Navdušeno ljudstvo ga je na ramah neslo iz sodne dvorane. To pa vladi ni bilo všeč in je še bolj pazila nanj, dasi je obljubil, da ne bo več politično pisal, ker je uvidel, da je reakcija zmagala in da je ves boj in vse žrtve zaman.

Vkljub temu Bach ni mogel mirno spat, dokler je bil Haviček na Češkem. Dne 10. decembra 1851. ob dveh zjutraj je prišla po Havička v Nem. Brod posebna komisija, ki ga je kot političnega izgnanca odpeljala v Briksen na Tirolskem. Gorski zrak je bil škodljiv Havičkovemu zdravju; živel je tam sam pod strogim nadzorstvom. Za nekaj časa je prišla k njemu žena s hčerko, a morala se je vsled boleznih vrniti in je umrla kmalu potem v Pragi. Haviček si je v Briksnu slajšal samoto s tem, da je pisal satire. Znale so posebno »Tirolske elegije«, »Kralj Lavra« in »Krst sv. Vladimirja«.

Leta 1854. se je smel Haviček vrniti domov na Češko, a bil je bolan. Umrl je dne 29. avgusta 1856. Njegov pogreb je bil velik, dasi je bilo državnim uradnikom prepovedano udeležiti se ga. Božena Nemcova mu je dala na krsto trnje venec. Leži pokopan na Olsanih v Pragi.

Havičkov govor je bilo:

Moja barva je rdeče-bela, moja dedščina poštenost in sila.

Njegova bojevitost, odločnost, dalekovidnost in zmoglost govoriti pri prostemu narodu o političnih stvareh ga je sposobljala, da je izvršil na svojem mestu velkanske delo. V njegovem boju je nekaj gigantskega. Mi v tej dobi Havička nismo imeli — naš Levstik ima v mladih letih z njim mnogo sorodnega — žal da je prišel prepozno. V svojih spisih rešuje Haviček češko, in z njim v zvezi naše jugoslovansko in splošno slovansko vprašanje z bivšega avstrijskega stališča. Verovaj je v silo naroda, zato ni obupal. Haviček je postal Čehom vzor neupogljivega bojevnika. Njegovi spisi so narodna last, cele knjige pišejo o njem, mesta se ponajajo z njegovimi spomeniki.

Slovanska publicistika ima dolžnost, da se spomni tega moža, ko slavi čekoslovanski narod njegovo stoletnico. Zbirka njegovih nazorov, satir in epigramov izide tudi v slovenščini.

Epigrami in aforizmi K. Havička

Jaz smatram dve stvari na svetu za največje krivoverstvo in brezboštvo: prva je nepoštenost, ako se namreč gotovi ljudje skrivajo za Boga in druge za se izkoriščajo, druga je neum-

nost, ako se namreč kdo pusti izkoriščati. Proti tema dvema napakama se bom v svojih Kutnogorskih epistolah boril.

to skoraj bajka. Hudožestveni teater so še nedavno pred vojno z lahkimi srcem pitali y izvestnih krogih, češ da so to le umetniški polkzisk, marveč oznanjali so nekaj nov teater kot antitezo proti tradicijam estetičnosti in proti tradicijam Čehovega realizma. Kar se tiče poskusov teatra Stanislavskega v tem novem pravcu, so mnogi pričakovali, da poskusi ne bodo imeli uspeha. Toda glej, vse je propadlo v Rusiji, Hudožestveni teater pa je živ in repertoar Čehova in krasota estetičnosti in srca spravljajo v začudenje Evrope, ki je izkušena v novotarijah. Vtisa, ki ga je name osebo napravila igra posameznih umetnikov Hudožestvenikov, ni mogoče izraziti v besedah. Rečem samo, da sem vsak dan hodil iz praškega vinohradskega gledališča z mislijo na živni resnični ruski teater in o njegovi veliki hodočnosti, ne pa na teater dragih in prežitih spominov. Mnogi stari artisti igralci so prav tako nedosežni v novih vlogah kakor v starih in nič manj ne zadovoljuje v njih vlogah mladi člani skupine. Režiserjem Masalitinovu in Litovcevi se je seveda posrečilo vzpostaviti moskovsko zasedbo vlog. V tem oziru sta pokazala mojstrsko roko ravno tako kakor dekorator Gremislavski, in poteze, ki jih je prinesel v igro v soglasju z individualnostjo glavnih predstavljavcev, so storile, da mu smemo priznati stopnjo Stanislavskega in Nemiroviča-Dančenka. — Kakšne namene ima teater v bližnji bodočnosti? Brez dvoma nadaljevati zagranično potovanje po poletnem odpoditku. V jeseni se je skupina povečala. Vanjo vstopijo mladi igralci in režiser Boleslavski eden iz organizatorjev prvega »Studija«, in Kolín, ki je deloval v »Studiju« in v »Hudožestvenem teatru« in ki nastopa sedaj v pariskem »Netopirju« pri Baljevu. Pristop teh igralcev bo omogočil, da se bo takoj iznova uprizorilo »Dvanajst večerov« (»Was ihr wollt«) Shakespearovih, ki je je »Studio« svoječasno igral pod vodstvom Boleslavskega, in Kolína v vlogi Malvolija. Sezona se namerava otvoriti s Puškinovo igro »Kameniti gost« in tremi prizori iz »Borisa Godunova«. Pri tem je zanimiva razdelitev vlog: Pimen-Kačalov, Grigorij-Berzntjev, v krčmi Barlaam-Bakšejev in Misall-Kolín, v fontanski sceni za Hermanova in Berzntjev. V »Ka-

menitem gostu« Igrajo Kačalov, Hermanova, Pavlov-Leporello, Orlova-Lavra, Boleslavski-Don Carlos. Za sedaj je tretja na vrsti »Čajka« z Knipper-Arkadino in Križanovsko-Mašo. Četrta predstava bo »Nevlita« od Ostrovskega, peta »Hamlet« s Kačalovim, toda le če bo tehnični del mogel podati vse, kar teater rabi. V pogovoru s »Hudožniki« sem spraševal o Moskvi, kaj in kako živi tam sedaj gledališče in kaj počne Stanislavski. V Moskvi se delo nadaljuje, dasi je življenje vedno težje. Kakor sem omenil, so iznova uprizorili »Revizorja« in v prvem »Studiju« je bila uprizorjena sijajna nova stvar »Erik XIV« od Strindberga. Sicer pa je proračun sovjetskega Hudožestvenega teatra za bodoče leto preračunjen na eno milijardo sedemsto milijonov rubljev. Tudi usoda domačih financ je nedogledna.

Sergij Makovskij, Praga.

Ruski original v »Zar — ptici«, novi ruski umetniški reviji, ki jo izdajajo emigranti v Berlinu. Ta referat prinašamo iz raznih virov. Prvič radi Hudožestvenikov, ki jih nekateri pozabiti ne morejo. Drugič in tretjič, da si morda vendarle kdo domisli, zakaj ni v zgorajšnjem sestavku omenjena Ljubljana. Morda se tudi domisli kdo naših takozvanih kulturnih delavcev, tistih namreč, ki so si to ime sami nadeli in ki prikričujejo Impotenec in sterilitet z nepotrebnimi izjavami in organizacijo zabavljanja. — »Zar ptico« pa naltopileje priporočamo. Ob tem bogatem, umetniško prvovrstnem zborniku reprodukcij, člankov, referatov in pesmi spoznaš vso veličino sedanje ruske umetniške produkcije, njeno potenco za kulturno delo tudi v emigraciji, in njeno globoko tragiko, ki jo prenašajo brez javkanja, kakor pravi pionirji kulture.

Gledališče, občinstvo, kritika in drugo

Mesec dni že traja letošnja gledališka sezona, imeli smo nekaj opernih in dramskih premijer, doživeli lepo število repiz, torej se ne more trditi, da gledališče ne bi delalo, toda naša javnost — ali da se izra-

Naatala je prava srečna doba samovlade: sedaj si moremo sami urediti svoje zadeve in poskrbeti zase: če dosežemo pri tem slavo, bo naša zasluga, če bomo zopet ponižni polovičarji, bo naša sramota.

Nar. nov. 1848.

Cerkveni absolutizem je podlaga posvetnega, drug z drugim stoji, drug z drugim pade: Kdor omaje cerkveni absolutizem, ta zmagata tudi nad političnim.

Priznavam samo dvojno vero: pravo in nepravno: resnično in lažljivo. Prava vera je ta, ako kdo pred svetom priznava, kar v srcu res veruje: nepravna vera ali lažnjiva pa je ta, ako se le pred svetom kaže, v srcu pa nič ne veruje. Prepričan sem, da je to mnogo boljša razdelitev nego po cerkvah.

Za pravo vero pride šele takrat najugodnejši čas, ko bo največja toleranca ali strpnost, ko bo vera odločena od vseh javnih državnih zadev in postane v vsakem oziru popolnoma privatna zadeva.

Izjavljam, da mi sree in razum ne dovolita verovati, da bi kaka ali katera koli vera mogla biti edino zveličavna in da bi torej priznavalec drugih ver — kakor to nekateri mislijo — bili pogubljeni.

Nemec in Madžar sta bila od nekdanj sovražnika Slovanov in Slovani kot

mirno ljudstvo, so podlegli tem divjim rasprotnikom, bili so v trdi sužnosti, in so mnogo stoletij morali trpeti in služiti v slavo svojih gospodarjev. Nemci so požrli obširne dežele, kjer so prebivalci Slovani: nečem povdarjati, da je bila Niž. in Gor. Avstrija nekdanj s Slovani naseljena, kot kažejo stari spomeniki: naj navedem le Koroško, Kranjsko, Štajersko, vojno granico...

Nar. nov. 1848.

Dobro vemo, da, kadarkoli v našem listu omenimo kake nujno potrebne izpremembe v cerkvi katoliški, ki tem prištevamo: uvedbo narodnega jezika v cerkev, volitev duhovnikov in škofov, odprava sedanjega gospodarstva in odprava celibata, se takoj najlejejo celoti, ki kriče, da je brezverstvo in boj proti cerkvi: komur pa je na srcu blagor naroda, ta vidi, da ti nedostatk pri izbrazbi naroda ne morejo ostati, saj niso nastali iz cerkve same, ampak so jih uvedli ljudje, ki so cerkev zlorabili v svoje namene.

Od nekdanj sem bil nasprotnik praznega zlihovalja in tarnanja, ker sem prepričan, da le pridno delo in boj pomaga k napredku. Da bi le vsak na svojem mestu skušal storiti kar največ dobrega: to bo pomoglo k sreči celote.

O vladah se pravi, da se niso ničesar naučile in vse pozabile: narodom svetujem, da se mnogo nauče in ničesar ne pozabijo.

Gospodarstvo

DAVEK NA POSLOVNI PROMET.

V »Uradnem listu« je izšel razglas delegacije ministrstva financ, ki vsebuje navodila in pojasnila za izvrševanje nove uredbe o davku na poslovni promet. Iz obsežnega razglasa posnemamo le one točke, ki so za občinstvo najbolj važne.

Določila uredbe z dne 27. junija 1921. (Ur. l. št. 289), kolikor se nanašajo na izločitev državnih in samoupravnih trošarinskih davščin, prevallitev davka in zaračunavanje in kupne cene, se bodo izvrševale tako-le:

Državne in samoupravne trošarinske davščine se odobre, odnosno izločijo iz odmerne osnove samo enkrat, in sicer pri enem davčnem zavezanecu, ki je trošarino neposredno plačal in prejel priznanico o plačilu. Vsi prodajalci tem davščinam podvrženih stvari morajo v svoje knjige opravljenega prometa vpisovati kosmato izkupilo: Istotako morajo postopati tudi oni davčni zavezanci, ki so neposredno plačali trošarino in prejeli priznanico o plačilu.

Davčni zavezanci, ki vodijo knjige po obrazcih A) in a) in imajo priznanice o neposredno plačani trošarini, oddajajo trošarine s trošarinskimi dokladi in v trimesečnem obračunu v natisnjenih razpredelkih.

Vpostevati je priznanice, ki so bile izdane izza dne 1. oktobra 1921., priznanice za preteklo trimesečje pa se ne smejo prenašati v prihodnje trimesečje. Izjemo-

ma se vpostevajo priznanice o plačanih trošarinskih davščinah, ki so bile izdane izza dne 1. julija 1921., torej tri mesece preden se je uveljavila uredba, pri produkciji, ker se smatra, da ta rok popolnoma zadostja, da izroče producenti prometu svoje proizvode, napravljene preden se je uveljavila uredba o davku na poslovni promet.

Ako je davčni zavezanec pavšalno obdačen, sme po preteku davčnega leta s posebno vlogo predložiti take priznanice pristojnemu davčnemu oblastvu in zahtevati, da se plačana vsota pri odmeri davka za prihodnje davčno leto odšteje od vsote, ki se ugotovi kot osnova za odmero pavšala. Pri slučajno opravljenem prometu se smejo priznanice, kolikor so dejansko v zvezi s tem predmetom, predložiti obenem s prijavo b).

Vsaka zloraba trošarinskih priznanc se kaznuje.

Ko se uveljavljata prvi in predzadnji odstavek člena 7. uredbe, je postopati v zmislu pravilnika tako-le:

Javne prodaje (licitacije) kolikor se vrše posamezno in ne kot stalno opravilo, je smatrati glede obveze prijave kakor slučajno opravljen predmet ter jih je naznaniti s prijavo b). Za davek jamčita vselej lastnik in prodajalec solidarno, pristojna oblastva pa, ki izdajajo dovolila za take javne prodaje (licitacije) morajo zahtevati, preden izdado dovolilo, od pro-

stila dokaz, da je namenjeno prodajo prijaviti davčnemu oblastvu.

Davčna oblastva smejo vselej, kadar to zahteva državni interes, davek zavarovati (z varščino v višini 2 do 5 odstotkov od izklicne (licitacijske) cene.

Zavodi, ki se po poklicu bavijo z javno prodajo (zastaviljalnice, dražbovalnice), morajo voditi knjige opravljenega predmeta po A) in na tej podstavi plačevati davek.

Ako nastopi inozemec v tuzemstvu kot prodajalec in je za prodajo potrebno izrecno dovolilo političnih, odnosno policijskih oblastev se smejo izdati dovolila še le potem, ko se je predložilo predhodno dokazilo, da se je prodaja prijavila davčnemu oblastvu; ako takega dovolila ni potreba, je lastnik blaga zavezan, da prodaje naznani davčnemu oblastvu svojega tuzemskega zastopnika še pred pričetkom prodaje. Davčna oblastva smejo, ako navedeni zastopnik ne nudi zadostnega jamstva, zahtevati v naprej zavarovanje davka na zgoraj označeni način kakor za javne prodaje.

Vselej, kadar je prodajalec, odnosno lastnik inozemec in se vrši prodaja njegovega blaga v tuzemstvu, jamči za davek solidarno tudi kupec, ki se mora ob nakupu uveriti, da je davek plačan.

Določila glede oprostitve po členu 8. uredbe, osobito točke 2. a) in 7. do 12. se izpolnjujejo tako-le:

K točki 2. a) se mora naglasiti, da je glavni namen zakona, oprostiti izključno le lastne pridelke poljedelcev. Kar pa poljedelec proda poleg lastnih pridelkov — t. j. kar kupi z namenom, da prodaja dalje — odnosno vse ono, kar proda in kar ni sestavni del njegovega poljedelstva ali sploh ne izvira iz njegovega lastnega kmetijskega proizvajanja, je zavezano davku na poslovni promet. V tem oziru je v posameznih primerih postopati kakor pri slučajno opravljenem prometu.

Ker je ta oprostitve subjektivna in neposredno vezana na osebo samo in ker imajo poleg tega prodaje potom kooperativ (poljedelskih združenj, gospodarstvih družbah) v glavnem spekulativni namen, da čim bolj ukorisčajo konjunkturo, je promet teh združenj zavezan davku na poslovni promet.

Podjetja, ki prodajajo samo davka proste stvari (točka 7. in 11.), n. pr. trafike, ki prodajajo izključno tobak, znamke in kolke, se smejo popolnoma oprostiti dolžnosti, da bi vodila knjige opravljalnega prometa.

Za ostala podjetja, ki prodajajo objektivno oproščene in davku zavezane predmete (n. pr. trafikanti, ki prodaja poleg tobaka še druge potrebščine za kadilce, razglednice, papir itd., velja le objektivna oprostitve. Ta se uveljavlja tako-le:

Vsa taka podjetja vpisujejo v knjige opravljenega prometa celokupno kosmato izkupilo, pri zaključku trimesečja pa odštejejo od kosmate vsote kosmati znesek objektivno oproščenih predmetov. Ta se izračuni iz listin o prejemu blaga, iz odstotka dobička pri teh predmetih, odnosno dovoljene provizije. Tako izračunjena vsota se prenese v kupon za plačilo davka na poslovni promet. N. pr. trafikanti, ki prodajajo poleg tobaka še druge predmete, odštejejo po knjigi, s katero prevzamejo od pristojne monopolne uprave, odnosno od glavne zaloge tobaka objektivno oproščene predmete.

zim gledališko — naše občinstvo je precej hladno in nepristopno, ni več onega zanimanja, ki je vladalo v prejšnjih časih. Naša kritika pa hvali naprej vsepovprek, kar pavšalno, kakor da bi moralo biti res vse dobro, kar pride na oder, ko da bi moralo biti za nič ono, kar ne ugaja občinstvu.

Bil sem pri Shakespearejevi »Komediji zmešnjav«; prečital sem duhovito in dramaturško študijo Župančičevo v »Gledališkem listu«, bil sem prepričan in pričakoval, da bom videl res Shakespearejevo komedijo, ki bi jo moral izrežirati režiser v pravem stilu, ako bi o Shakespearejevi komediji ne vedel prav ničesar drugega, nego da je samo prebral Župančičevo študijo. Toliko večje je bilo razočaranje! Neka težka atmosfera je ležala nad vso predstavo, deklamirali so se verzi, lepi Župančičevi verzi, da smo morali vedeti, kje konča verz, da smo čuli vsako čisto Župančičevo rimo. Dolge promenade po oderu so vlekje prizore v nedogled, dvojčki so med seboj tekmovali, da v prvi mah dokažejo publiko: jaz nisem ta, ampak jaz sem oni drugi, in tako res dosegli, da so pokvarili končni efekt, ko se razvozla komedija zmešnjav. Nedopustno je karikirati Shakespearejeve komične figure, ki imajo same v sebi v svojih besedah toliko komike, da že vsako nepotrebno podčrtavanje prelaja v karikiranje, toda ako se potem poskuša še s karikiranjem, potem pade res vsak vtis v vodo. In res, cela uprizoritev je padla v vodo s končno, samostansko sceno, ki se je odigrala s tako komodnostjo, počasnostjo, da je postala nepotrebna, posebno, ker so postrežljivi dvojčki že v prejšnjih slikah ad verbum razrešili vso ugan-

Prebral sem nekaj prilik o uprizoritvi »Komedije zmešnjav«, našel v njih pavšalno hvalo, ugotovitev, da smo videli in slišali pravega Shakespeareja, uživali njegov humor, skratka »imeli smo pravo Shakespearejevo predstavo«...

Vzpričo te ugotovitve bi se človek vprašal, s kom brije norce kritika: z gledališčem ali z občinstvom?

Ogledal sem si Scribejev »Kozarec vode« in verujte mi, malokdaj sem šel tako zadovoljen iz gledališča kot oni večer! Stara, preživela francoska stvar, zgrajena na starih že tolikokrat porabljenih in izrabljenih zunanjih in notranjih efektih, brez vsake globine, brez duševnih konfliktov, brez vsega, kar bi nas pograbilo... a zdelo se mi je, da sem videl plesati preko odra eleganten ples, odmerjen v vsaki kretnji, izražen v vsaki ritmiki; kakor lepe sanje trenutka je bilo vse, nikjer ničesar preveč, nikjer ničesar premalo, vse v svoji meri, vse na svojem mestu... Res krasna je bila ta uprizoritev.

Občinstvo je bilo zadovoljno, ker je videlo in razumelo vse, a kritika je prešla molče preko vsega. Zakaj, tega ne morem razumeti!

Razumljivo pa mi je sedaj, zakaj je nastala v gledališki publiko ona apatija za gledališče. V prvi vrsti je kriva kritika, ki je zašla na napačna pota, ki je vzela v zakup hvalo, a grajo skriva za običajne fraze, »izkazal se je«, »bila je dobra«, »storila je vse« itd.

Kako more biti taka kritika neka visoka šola — to so besede Bergerja — za igralca, kako naj bo ogledalo za igralce, ki se gledajo v njem le s svoje dobre strani? Ali naj daje taka kritika smernice vodstvu gledališča, ki pride nazadnje v zagato, ko ne ve kaj naj uprizarja, ko je vse dobro, kako naj uprizarja, ko je tudi vse dobro! Kaj naj na poreče publika, ona dobra publika, ki naj polni gledališče, da vidi slabo, ki mora biti dobro samo zato, ker je tako rekla kritika!

Res je, da je v današnjih razmerah služba kritika jako težavna in odgovorna, ker je nazadnje — dej-

stva govore — kritik izpostavljen celo uličnim insultom, toda tega je kritika kriva sama, ker so premnogokrat govorile mesto kritike simpatije, antipatije, klikarstvo in enake stvari.

Ako hočemo dobrega gledališča, zavedne publike, moramo imeti v prvi vrsti resno kritiko.

Gledališča se danes razvijajo, dramska umetnost prehaja v nove smeri, poedinci izginjajo in pojavlja se na odru nova umetnost, umetnost skupin, mase. Stojimo pred velikim preobratom v gledališki umetnosti, a kako naj stopimo na nova pota, ko še nismo prehodili starih? Ta nova pota naj utira kritika, ki naj pripravlja v publiko razumevanje za nove stvari, ki naj igralce odvrača od šablone preteklih dni in šol.

Kaj bo ko uprizori naša drama Čapekovo delo »R. U. R.«, kje imamo danes za to igralce, kje publiko... in kje kritiko?

Moderna, nova ruska drama se pojavlja in stopa preko meja... prepričan sem, da bo zmagala, zmagala na zapadu, kot je zmagala dosedanja ruska gledališka umetnost... Ruska gledališka umetnost, ki smo jo gledali in poznali do včeraj, je bila umetnost duše, življenja in realnosti, poedinci so dajali besedam pisateljev dušo in življenje in se stali v eno harmonično celoto. Nova ruska umetnost je pa umetnost mase, ona ne vidi več poedincev, ki se izgubljajo, ona se več ne ozira na dušo poedince, ki znači v masi samo en atom, ona vodi seboj maso, ki je v sedanjih dobi imela na odru življenja prvo in odločilno borbo, pa bilo to na bojnih poljih, ali pa v revolucijah in drugih pokreth narodov.

Mogoče stojimo bližje novi dobi gledališke umetnosti nego si mislimo, in strah me je, da jo dočakamo ravno tako nenpripravljeni, kot smo dočakali prvo rusko umetnost, ki je še do danes nismo razumeli...

Zato ne sme biti, da hodi gledališče svoja, publika svoja, a kritika svoja pota. Iskati je treba skuone poti, a vodstvo naj prevzame kritiko, ki je edina v to poklicana! V. F. J.

Olede opustitev po točki 12. velja tudi za proizvajalce hišne industrije isto načelo kakor za poljedelce, torej je subjektivna opustitev samih proizvajalcev, če izpolnijo ostale pogoje, t. j. če obratujejo le s pomočjo rodbinskih članov. Kot mali obrtniki so oproščeni le oni, ki se bavijo samo s popravili — izdelujejo in pridelujejo blago pa samo po naročilu — vendar brez pretežnega sodelovanja kapitala stalnega in obratnega t. j. če temelji promet v glavnem na delovni moči, odnosno neposrednem uveljavljanju obrtniškega znanja in če so pred vsem izpolnjeni pogoji glede števila pomočnikov in učencev.

Promet davku zavezanih podjetij omeni, kadar je treba, oni organ, ki odmeri pridobitno. Ako so ti organi pridobitne komisije, ne izvrši ocene plenum komisije, nego samo odsek, v katerem je

1.) predsednik, odnosno namestnik pridobitne komisije in nadalje po njegovi izbiri:

2.) en imenovan in

3.) en izvoljen član.

V vseh ostalih primerih izvrši oceno pristojno davčno oblastvo. Za ugotovitev davčne osnove pri pavšalni odmeri velja isti postopek.

Knjige opravilnega prometa po A) morajo voditi vsa ona podjetja in vsi oni obrati, ki so po zakonu zavezani voditi poslovne knjige kakor tudi vsa ona podjetja in vsi oni obrati, katerih letni promet je v preteklem davčnem letu presežal en milijon kron, torej vse protokolirane firme, družbe zavezane javnemu polaganju računov, in družbe z omejeno zavezo, končno podjetja in obrati, katerih promet je presežal gornjo mejo.

Knjigo opravilnega prometa po obrazcu a) vodijo vsa ostala podjetja in vsi ostali obrati, kakor tudi vsi prosti poklici. Pavšalno se obdačuje za sedaj samo promet s črnim in rjavim premogom in lignitom, potem promet na podstavu lova in ribolova in ves promet ostalih davku zavezanih stvari in storitev na drobne. Razen tega se pavšalno obdačujejo tudi vsa ona podjetja, vsi oni obrati in prosti poklici, katerih letni promet ne presežata 40.000 kron.

Ako je to v prid državi in davčnih zavezancev, smejo davčna oblastva dovoliti pavšalni način obdačevja iz posebno upravičenih razlogov tudi takim davčnim za-

vezancem, ki so sicer zavezani voditi knjige opravilnega prometa po a). O tem odločajo in dajo dovolitve ona davčna oblastva, v katerih območje spada dotični davčni zavezanec. Kot posebno upravičene razloge je vpoštevati krajevne prilike, okoliščine in razmere obrata ali podjetja samega, pismenost, t. j. stopnja izobrazbe davčnega zavezanca, odnosno zastopnika, ki v njegovem imenu vodi obrat ali podjetje. O prošnjah odločajo davčna oblastva po svojem preudarku, odnosno po uradnih pripomočkih, katere že imajo, odnosno, katere si pribavijo.

Davek na poslovni promet se sme plačevati tudi po poštne čekovnem zavodu. Natančnejša določila o tem vsebuje razglas v Uradnem listu.

Razglas delegacije vsebuje nadalje še važna določila za premogovnike in določila za obveznost, za katere niso odredeni roki že v uredbi in pravilniku, posebne roke.

Končno objavlja razglas, da se prične formalna kontrola davčnih zavezancev že prve dni meseca novembra t. l. Obseg ji je kontroliranje plačevalcev davka v zgolj formalnem oziru, t. j. ali se vodijo knjige, ali se dnevno vpisujejo določene vsote v dotične kolone itd. Po členu 11. uredbe morajo davčna oblastva vročiti kontrolnim organom splošen pismen uraden nalog, s katerim se odreja formalna kontrola, da se lahko izkažejo napram strankam.

Pogreb velike dobrotnice slepcev

Velika dobrotnica slovenskih slepcev, gđ. Marija Križman, je zatisnila svoje trušne oči; ostavila je naše bedno zemsko domovanje in je legla k večnemu počitku. V sredo dne 20. t. m. ob 14. uri se je vršil vseskozi ganljiv pogreb, ki so se ga udeležili poleg drugih vsi gojenci zavoda za slepce, nad 60 po Mevilu, v spremstvu svojih vzgojiteljic usmiljenih sester, člani kuratorija pod vodstvom predsednika g. dr. Rusa, šef oddelka za socialno krststvo g. Adolf Ribnikar, za Cirila Štebi in uradništvo zavoda. Presrečljivi je bil prizor, ko je pevski zbor ubogih slovenskih slepcev zapel svoji nepozabni dobrotnici »Ah, ne mislimo nanje s solzami«. Zdelo se nam je, da so

slepel izšli vsa svoja tuga v žalostino, tako lakrno so zapeli. Ob krsti sta stopala dva slepa dečka in dve slepi deklici s cvetjem v roki. Dolgi izprevod, ki se je vli po Starem in Mostnem trgu, je vzbujal splošno zanimanje in sočutje. Pri kapelici na Osojni cesti so se slepi poslovili od svoje velike dobrotnice s žalostinko »Ne plakajte nikar«.

Slaga pokojnica je bila v življenju skromna in preprosta, zato tudi v javnosti nepoznana. Ljubezen do njih, ki jim solnce ne vzhaja in zvezde ne blišče, ji je narekovala v poslednjih trenutkih oporoko, v kateri je postavila slepce za glavne dediče svojega premoženja. S tem velikim činom je v potrlih slepih vsaj nekoliko dvignila upanje na boljšo bodočnost, sebi pa je postavila nesmrten spomenik.

Prijatelj, tu imaš najlepši zgled pravega, dejanskega sočutja do naših bednih slepcev! Pokaži, da tudi tvoje srce bije zanj! Zavod za slepce je selaj v kritičnem položaju, v slabih razmerah. Število gojencev je zelo naraslo, zavod pa nima ne lastne strehe, ne potrebnih sredstev za prehrano; grozi mu na celi črti propast. V tem blodi še temnejši bodočnosti nasproti, ako ga ne reši velikodušnost.

Ubogi slovenski slepec, ki ga obdaja dvojna tema, je žalosten, njegove mrtve oči plakajo, prsti pogosto brenkajo žalostinke... Odkar je Kranjska hranilnica prodala poslopje na Stari poti 3, v katerem je zavod nastanjen, je slepec neotlažljiv.

Prijatelji slepcev, kje ste? Ali ste pozabili nanje? Ali ste tudi vi postali sužnji mamona in se poskrili? Med vojno ste tako vneto zbirali in prispevali darove za slepce. Zakaj ste utihneli sedaj? Glejte zevajočo, skelečo socialno rano; glejte tužen slepčev obraz!

Ali vas nič več ne gane?

Zavod bi rad oskrbel slepcem lasten dom; v to svrho hoče kupiti neko posestvo na Viču, ki bo stalo dva milijona kron in bi se s časom dalo predelati v zavod. A kje vzeti te milijone, ko se zavod celo bori s težkočami za vsakdanji kruh? V interesu slepcev kličem slovenski javnosti in vsakomur posebej:

»Odpi srce, odpi roke, otiraj bratovske solze!»

Pomembne sogod dobrotnice slepcev, lajšajte jim brkko usodo, darujte in zbirajte zanje prispevke, zgradite jim čimprej lastno streho ter uresničite sami na sebi Askerčeve besede: »V delih svojih najj boš živel večno«. — Zavod za slepce.

† Ivan Milčetič

V Varaždinu je zadnje sredo, dne 26. oktobra, umrl umirovljeni tamošnji gimnazijski profesor in slavist-akademik Ivan Milčetič. Rodom je bil z otoka Krka (rojen pač leta 1853.); bil je dijak velikega hrvatskega zgodovinarja T. Smitičkasa, ki je imel široko jugoslovansko koncepcijo, a rano se je tudi sprijateljil s V. Jagićem; take zveze so ga v dobi, ko je Starčevićanstvo cvelo na zagrebskem vseučilišču (Milčetič je bil tam dijak v prvih letih tega vseučilišča, po letu 1874.), očuvale tesnogradnega plemenskega šovinizma. V literarno-političnih stvareh je zadnjih 20 let, dasi že prileten, hodil z mladjo hrvatsko-srbsko generacijo, ki se je grupirala ob Hrvatsko-srbski koaliciji in (literarno) ob Savremenuku.

Njegovo znanstveno delo je bilo zelo bogato. Največ njegovih večjih spisov je objavila Jugoslovanska Akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu. Bil je nekaj let urednik »Gradje za povijest književnosti hrvatske« ter v njej priobčil preko deset študij; istotoliko njegovih razprav najdeš v »Ljetopisu Akademije«; mnogo stvari je priobčil v njenih »Starinah« in v »Radu« ter v »Zborniku za narodni život in običaje južnih Slovena«.

Njegovo književno delo se tiče jezika, zlasti pa kulturne zgodovine, in sicer posebno hrvatskega Primorja in Dalmacije. Njegov rojstni kraj ga je vezal z glagolico in postal je eden izmed prvih naših »glagoljasev«, t. j. poznavalcev naše starejšeglagolske literature. Zaradi glagolskih študij je bival parkrat tudi v Ljubljani ter končno izdal (1911) pri Akademiji veliko delo: »Hrvatska glagolska bibliografija«.

Njegove zveze s slovenskim znanstvenim svetom so bile obširne. Občeval je izmed Slovencev s slavistom V. Oblakom ter mu napisal tudi nekrolog (v »Zborniku«), dalje s L. Pintarjem in prof. Hleščem. Leta 1912. ga je Akademija poslala

v Petrograd na sestanek slovenskih Akademikov, kjer je šlo za tesnejšo zvezo teh korporacij. Pokojnik je rad in mnogo dobival ter bil nasproten vsakemu nazadnjaštvu.

Milčetič je kot človek bil vezan na Varaždin; imel je poleg drugega v Turskem vrhu (že na Stajerskem) svoj vinograd. Ko bi bil živel v večjem mestu in dalje od gospodarskih skrbi, bi bil ustvaril še več nego je ustvaril. Zadnje večje delo, ki ga je izdal, je bila zgodovinsko-narodopisna monografija: »Koleda«. Na vsak način pa sega njegov pomen preko sredine našega znanstvenega ustvarjanja.

Vesti iz Prekmurja. Kako se dela reklamo za bivšega ogrskega kralja Karla, je razvidno iz tega, da je tukajšnji bivši madžarsko-židovski odvjetnik dr. Adolf Wollak v Dolnji Lendavi, dal na razpolago svoje jubilejne številke nekoga madžarskega ilustriranega lista, ki na madžarsko pompoznen način, v akvarelih in risbah prednaša bivše Habsburžane ter vse faze kronanja Karla kot ogrskega kralja in to v sobi svoje hiše, ki služi zobozdravniku Thallerju kot predoba ali čakalnica za stranke, torej na javnem prostoru. Dne 26. t. m. ponoči so tatovi obiskali uradne prostore g. notarja Kramerja; k sreči niso našli več kot 300 kron in od njegovega pisarniškega pomočnika 250 kron, nekaj znakov ter ključ registrature. Ker imamo tu v Prekmurju polno postopačev in takih elementov, ki brez dela imenitno žive in o katerih se sodi, da so plačani od ogrske države kot agitatorji, bi bilo zelo umestno, če bi prevzela vojaška oblast vsaj začasno politično upravo v Prekmurju.

Položaj naših rojakov v južni Ameriki. Kako poroča v Valparaisu izhajajoča »Jugoslovanska država«, se nahajajo naši rojaki v državi Chile v zelo težkem položaju, ker je ustavljeno delo v poljetjih za produkcijo solitra, ki so večinoma v jugoslovanskih rokah. Ljudje gladujejo in trumoma beže iz dežele, deloma domov, deloma pa v Zedinjene države severne Amerike, kjer jih čaka morda še hušja usoda. Podobne neugodne vesti je prejela »Jugoslovanska država« iz Argentinije,

Ali ste že čitali novo številko „NJIVE“?

Kupim 1804
300 vagonov
bukovega lesa
za kurjavo

postavljenega do italijanske meje.
Cenjene ponudbe na W. Claus,
Trst, via Boccaccio 3.

Goslači, oitraši, tamburaši!
Strune
(specialitete za godala) 50 do 100 %, cenejše
kot drugod dobite v trafiki Modio, Kopitarjeva ulica 1 (nasproti Jugoslovanske
tiskarne) Zahtevajte cenik! 1801

Suho
manjše skladišče

e išče proti dobremu plačilu v sredini mesta.
Dopisi pod „Skladišče“ na Aloma Com-
pany, anoncna družba s o. z., Ljubljana,
kongresni trg 3. 1776

Krojači

Samostojni, vestni in utednjeni delavci dobijo
tako trajno delo. Vpraša se: Emon-
ska cesta 8, Ljubljana. 1669

Delnišča tiskarne d. d. v Ljubljani
sprejme takoj

vajenca
s primerno šolsko izobrazbo.

Večje množino 1790

dinamita

prodaja Fr. Stupica, trgovina s sešeznino
in poljedelskimi stroji v Ljubljani.
Gospodarska cesta št. 1. Istotam se
sprejme tudi

več pomočnikov-železninarjev

Gradbeno podjetje
ing. Dukić in drug
Ljubljana, Resljeva cesta 9.
se priporoča za vsa v to
stroko spadajoča dela.
1784

Oskrbništvo g. ofa Thurna v Radovljici
odda v najem

ribolov
v vodah: Bava, od »Lajhovega jez« do Tržiške Bistrice, potok Lipnica od izvira do
izliva v Lipnico. Tozadnje ponudbe (znesek vsoteletne najemnine) je poslati na gozdnou
oskrbništvu grofov Thurnov, grad Ravne, pošta Guštanj, Koroška, do
20. novembra 1921.

Knjigovodjo (knjigovodkinjo)
z dolgoletno prakso, zmožna bilance, iščejo
STROJNE TOVARNE IN LIVARNE, D. D.
LJUBLJANA (JUGOSLAVIJA). 1803

COSULICH-LINE
(prej Austro-Amerikana)
TRST-AMERIKA
prevaja potnike v New York redno trikrat,
v južno Ameriko po enkrat mesečno. — Pojasnila in prodaja vozniških listkov
Simon Kmetec 1631
glavni zastopnik za Slovenijo v Ljubljani, Kolodvorska ulica 26.

JOS. RAVNIKAR
LJUBLJANA
zaloga manufakture na debelo.
Dunajska cesta 31.

FIAT Wien-Turin FIAT
AUTOMOBILI
Glavno zastopstvo: O. ŽUŽEK
Ljubljana, Sodna ulica 11 — Tel. Interurb. 461
FIAT Wien-Turin FIAT

Lep nov kovček
se prodaja. 1793

Naslov se polizv pri upravlilstvu »Jutra«.
Najcenejši klobuki, damski in moški.
Izložba: Obrtni
pospeševalni urad na Dunajski
cesti. Sprejema in oddaja popravila za
barvanje, preoblikovanje itd. J. Stemberger,
Dunajska cesta 9, drugo dvorišče, desno. 1799

Stenografinjo
prvovrstno moč, zmožno slovenske in
nemške stenografije in strojepisja,
nadalje več spretnih

korespondentov
sprejme

Ljubljanska kreditna banka
v Ljubljani.

Ponudbe, opremljene s spričevall je
vposlati tajništvo. 1795

Stare obleke, suknje,
čevlje in pohištvo
kupujem

Drame Martin, 1792
Ljubljana, Sv. Jakoba nabrežje 29.

Prodajalec
mešane stroke, s prima re-
ferencami se z zelo dobrimi
pogoji takoj sprejme
v veletrgovini 1770
R. Stermecki, Celje

Gramofone,
plošče, godbene avtomate,
igle, peresa, posamezne dele
edino pri trvdki
A. RASBERGER
Ljubljana, Sodna ulica 5.
Mehanična delavnica za vsa popravila in drune precizne mehanike.

Mlad trgovec,

dobro situiran, želi znanja v
svrhu ženitve. Trgovsko izobra-
žene imajo prednost.
Dopisi pod: „41“ poštno ležeče,
Ljubljana. 1798

Išče službo
poslovodja

Vešč slovenščine,
nemščine in italijan-
ščine.

Ponudba pod „Zanesljivo“
glavnopoštnolaže.

I. jugoslovanska tovarna
za gumbe in kovinske predmete
d. z o. z. 1696

Slovenska Bistrica
oferiramo naše prvovrstne

rožene gumbe

v vsaki velikosti in po vsakem vzoru s
cenami brez konkurence.

Zahtevajte cenike!
Prodaja na veliko!

!!! Ugodna prilika !!!

Lep klavir

firme J. B. Streicher & Sohn, zelo dobro ohr-
ajen ter s močnim in čistim glasom, je po
ceni na prodaj. Zelo pripraven je za kak
veliki salon ali gostilno kakor tudi za pevsko
ali plesno solo in vsako glasbeno uporabo.
Ogleda in kupi se v Ljubljani, Hranit-
niška cesta šte. 7, druga hišna vrata,
t. nadstropje, vrata 48, vsak dan od 1. do
1/2. ure popoldne, v nedeljo pa od 3. do
12. ure popoldne.

Ljubljanska kreditna banka v Ljubljani Stritarjeva ulica št. 2

250 58 Podružnice v Splitu, Trstu, Sarajevu, Gorici, Celju, Mariboru, Ptuj in Brežicah.
 Delniška glavica K 50.000.000.— Se priporoča za vse v njeno stroko spadajoče posle. Kupuje in prodaja vse vrste vrednostnih papirjev, valut in dovoljuje vsakovrstne kredite.
 Rezerve okrog K 45.000.000.— Prodaja srečke razredne loterije. Čekovni račun v Ljubljani št. 10.509. Brajovski naslov: Banka Ljubljana. Telefon št. 261 in 413.

**BETON-ŽELEZOBETON-
VODNE ZGRADBE-
ELEKTARNE**
Ing. J. Laurenčič & Co. STAVBENO
 Ljubljana, Rimska cesta št. 2
 IZRABA VODNIH SIL
 ŽAGE-MILNI-JEZUJI-HIŠE-VILE-INDUSTRIJSKE-STAVBE-MOSTOVI
 PRORAČUNI-NACRTI IN OBISK INŽENIRJA BREZPLAČNO.

Plodonosno podjetje v Ljubljani

(koncesija) se da pod ugodnimi pogoji v najem. — Vprašanja na „Ljubljana“, poštni predal 166. 1768

JERMENA

gonilna, usnjata, prvovrstna Kneževa v dimenzijah (širina) od 30 do 250 mm prodaja po ceni, takoj s skladitvijo.
 Glavno zastopstvo za Jugoslavijo: Frković i drug, Zagreb, Mesnička 5. Telefon 4-45. Ljubljana, Stritarjeva ulica 7, telefon 422.

Kupijo se:

Vsakovrstni stroji in orodje tudi že rabljeno, za mehanično stroko. Šivalni, pisalni in razni stroji, dvokolesa. 1761

F. BATJEL, Ljubljana,
 Zvonarska ulica št. 1.

Ivan Magdič krojač

se priporoča za jesensko sezono. Ljubljana, Gledališka ulica 7. 1666

Damsko, moško in otroško modno blago

C. J. HAMANN 1635

Mestni trg 8.

Ivan Zakotnik

Telefon št. 375. mestni tesarski mojster Telefon št. 375
 Ljubljana, Dunajska cesta 46.

Vakovrstna tesarska dela, kakor: moderne lesene stavbe, ostrežja za palače, hiše, vile, tovarne, cerkve in svenike; stropi, razna tla, stopnice, lednice, paviljoni, verande, lesene ograje itd.

Gradba lesenih mostov, jezov in mlinov. Parna žaga. 1531 30 Tovarna furnirja.

Plavžni koks (Stückkoks)

Telefon 68. (nemško blago) oddaja samo cele vagone Telefon 68.

A. Tonec in drug, Maribor. 1641

Dular & Fabiani veletrgovina z manufakturo.

Zaloga: Skladišče Balkan, Ljubljana.

JEŽICE

KOSTANJ, divji

KOSTI, mesarske in kuhinske

LASE, ženske

CUNJE, mešane

KOVINE, stare

ODPADKE od papirja

kupujem vsako množino po najvišjih dnevnih cenah. V zalogi imam tudi vsako množino belih in plavih očiščenih in desinficiranih cunj za snajenje strojev.

V. PANHOLZER,

Ljubljana, Pražakova ulica.

Naznanjam

cenj. občinstvu, da sem izstopil iz družbe Saks & Tratnik ter vodim pod svojim imenom lastno

elektrotehnično podjetje

v dosedanjih prostorih v Ljubljani in v Mariboru.

Ljubljana **Leopold Tratnik** Maribor

Sv. Petra cesta 25. Slovenska ulica 20.

elektrotehnično podjetje. 1797

Banka

išče

za takojšen nastop v knjigovodstvu in korespondenci

izvežbane uradnike (uradnice)

Ponudbe naj se naslovijo pod „Bančni knjigovodja“ na upravnštvo „Jutra“.

„Ljutomerčan“

Vinarska zadruga pri Sv. Bolfenku pri Središču 1714

ima na razpolago najboljša vina svojih združnikov iz prvovrstnih ljutomerskih vinogradov.



Salubra
 1 škatola K 36.—
 Najboljša hrana za dojenčke!

Zelo olajkuje sredstvo za boje na žledcu, rekonvalescenta in osobito za pre-malo hranjene ter v obče slabe osebe vsake starosti.

DOBI SE POVŠOD.

Tovarna kemičnih predmetov hrane

„SALUBRA“ D. D. ZAGREB

Boškovljeva ul. 23, telefon 7-91.

Tovarnica: NOVA GRADIŠKA

1698

Prometni zavod za premog

d. d.

== v Ljubljani ==

prodaja

iz slovenskih premogovnikov velenjski, šentjanški in trboveljski premog

vseh kakovosti, v celih vagonih po originalnih cenah premogovnikov za domačo uporabo kakor tudi za industrijska podjetja in razpečava

I^a čehoslovaški in angleški koks za livarne in domačo uporabo, kovaški premog in črni premog.

Naslov:

1664

Prometni zavod za premog, d. d. v Ljubljani, Munška ulica 19.

V novi bančni palači Ljubljanske kreditne banke se bodo oddali v prihodnji jeseni sledeči prostori v najem:

Velika kavarna,

ki obsega obširne opremljene prostore (600 oseb) v kleti, pritličju in I. nadstropju, dalje pripadajoči kuhinji in shrambe. Eventualno stanovanje je na razpolago za najemnika in za služinčad.

Več prostorov za trgovine

in sicer ob Dunajski cesti v pritličju in ob Aleksandrovi cesti v I. nadstropju. Zadnji posebno sposobni za veletrgovino za konfekcijsko blago.

Večje število pisarn

v II., III. in IV. nadstropju ob Dunajski cesti, sposobnih za konzulate, zastopstva veletrgovin, trgovska podjetja itd. Posamezna nadstropja so zvezana z moderno vzpenjačo (Paternoster). V vse prostore bo napeljana centralna kurjava in električna luč iz lastne centrale.

Resni reflektanti naj se zglase

do 1. decembra 1921,

1794

pri tajništvu Ljubljanske kreditne banke (Pred škofijo, III. nadstropje), da se glede obširnosti potrebnih prostorov dogovore in stavijo najemninske ponudbe.

Opisane delniška glavica K 30.000.000.—.

SLOVENSKA BANKA

Telefon štov. 587.

Čekovni račun 12.205.

Ljubljana, Krekov trg št. 10, nasproti „Mestnega doma“.

672 30

Obreštuje najugodnejše vloge na knjižice in v tekočem računu. Izvršuje vse bančne posle najkulantneje.